॥ श्रीरामजयम् ॥

॥ धातुरूपमञ्जरी ॥

टिप्पणीसहिता

DHATURUPA MANJARI

An Easy Text on Sanskrit Verbs

By

Vidyasagar K. L. V. SASTRI

(Mahopadhyaya, Siromani, Sahithyanipuna, Vidyalankara etc.,

Retired Senior Sanskrit Pandit,

THE PRESIDENCY COLLEGE, MADRAS.

AND

Pandit L. ANANTHARAMA SASTRI,

Sahityaratna, Vidwan, Siromani etc.,

Retired Senior Sanskrit Pandit,

GOVERNMENT HIGH SCHOOL, PALGHAT.

Published by

R. S. VADHYAR & SONS

Book-Sellers & Publishers

KALPATHI : : PALGHAT - 678 003.

S. INDIA

2001

॥ विद्यया विन्दते अमृतम् ॥

Sanskrit Study Made Easy Series

A Reformed Series of Four Illustrated Sanskrit Readers.
With Grammatical and Conversational Exercises,
Glossary etc.,
For a Pleasant & Quick Study of Sanskrit.

Most widely used throughout India and Foreign Countries
Viz: Ceylon, Siam, Bangkok, Germany, Italy, Australia,
California, San Francisco etc.

AND SELECTED BY THE EMBASSY OF INDIA

and The Ministry of Education and Scientific Research of Govt. of India for presentation to foreign students of Sanskrit

Printed at Rajan & Co. Printers, Madras-1.

FOREWORD

'भाषासु मुख्या मधुरा दिव्या गीर्वाणभारती'

No other Language equals to the Marvels of the Sanskrit Language in its vast contribution of Precious Lores of ancient Vedic and Modern Sanskrit Literature relating to all the branches of Learning. Sanskrit Language is also rich in its Grammar and Verbal Forms.

Vyakarana forms the basis of Sanskrit Scholarship and the same learnt analytically will be very easy to master and also for a long remembrance.

The study of Sanskrit will be considerably more easy than it is, if Texts specially adopted for beginners are available.

With the above objects in view the Revised Edition of this book is compiled on the basis of the well known Educational Maxim "Proceeding from the Simple to the less Simple". Particular care has therefore been taken not to overburden the students, but to awaken their interest and encourage the study with Zeal and enthusiasm.

Special mention may be made here that instead of adding the entire धातुकोश as an Appendix, the most common and important Roots are given in the Alphabetical order at the beginning of each conjugation with Sanskrit and English meanings and with the Present Tense Form.

A Novel Edition of शब्दमञ्जरी with a most interesting and illustrative chapter on समास प्रकरण is also now Edited as a companion volume to this धातुरूपमञ्जरी for supplementing the Study of Sanskrit Grammar.

Kalpathi-Palghat-3.
4—7—1960

L. ANANTARAMA SASTRI,
Vyakarana Siromani.

अनुक्रमणिका— CONTENTS

विषयाः		पृष्ठसंख्या
	Foreword	iii
	प्रार्थना, व्याकरणम् अवश्यं पठनीयं च	vi
१.	प्रस्तावना	१—४
	(१) दश लकाराः	१
	(२) परस्मैपद, आत्मनेपद, उभयपदनिरूपणम्	२
	(३) दशविध विकरण प्रत्ययाः	४
२.	सार्वधातुकानां लकाराणां जायमानाः पुरुषप्रत्ययाः	५
३	उपसर्गाः (Prepositions)	६
४-	कर्तृपदैः सह क्रियापदस्य प्रयोगः	८
५.	सार्वधातुकप्रकरणम् (Conjugational Tenses and Moods)	९—११५
	(१) प्रथमगणः भ्वादिः— 1st Conjugation	९
	(२) षष्ठगणः तुदादिः— 6th Conjugation	१९
	(३) चतुर्थगणः दिवादिः— 4th Conjugation	२२
	(४) दशमगणः चुरादिः— 10th Conjugation	२५
	(५) द्वितीयगणः अदादिः— 2nd Conjugation	३३
	(६) तृतीयगणः जुहोत्यादिः— 3rd Conjugation	७४
	(७) पञ्चमगणः स्वादिः— 5th Conjugation	९१
	(८) अष्टमगणः तनादिः— 8th Conjugation	९४
	(९) नवमगणः क्र्यादिः— 9th Conjugation	९९
	(१०) सप्तमगणः रुधादिः— 7th Conjugation	१०३

विषयाः		पृष्ठसंख्या
६.	आर्धधातुकप्रकरणम् (Non-conjugational Tenses and Moods)	११६—१६०
	(१) सेट् अनिट्, वेट्, निरूपणम्	११६
	(२) लुट्—First Future	११७
	(३) लृट्—Second Future	११९
	(४) लृङ्—Conditional	१२०
	(५) आशीर्लिङ्—Benedictive Mood	१२३
	(६) लिट्—Perfect Past Tense	१२५—१३९
	द्वित्वलिट्—Reduplicative Perfect	१२६
	अनुप्रयोगलिट्—Periphrastic Perfect	१३८
७.	लुङ्—Aorist (Past) Tense	१४०—१५९
	I प्रथमं प्रकरणम्—First Variety	१४०
	II. द्वितीयं प्रकरणम्—Second Variety	१४१
	III. तृतीयं प्रकरणम्—Third Variety	१४५
	IV. चतुर्थं प्रकरणम्—Fourth Variety	१४६
	V. पञ्चमं प्रकरणम्—Fifth Variety	१४७
	VI. षष्ठं प्रकरणम्—Sixth Variety	१४९
	VII. सप्तमं प्रकरणम्—Seventh Variety	१५५
८.	Total number of धातुs & those dealt with in this book	१६०

प्रार्थना - Prayer

॥ श्रीरामजयम् ॥

॥ ॐ नमः श्री गणेश शारदा गुरुभ्यो नमः ॥

॥ ॐ नमः श्री शब्दब्रह्मात्मने श्री नटराजराजाय नमः

॥ ॐ नमः शब्दविद्यासंप्रदायकर्तृभ्यो नमो महद्भयो नमो गुरुभ्यः ॥

येनाक्षरसमाम्नायम् अधिगम्य महेश्वरात् ।
कृत्स्नं व्याकरणं प्रोक्तं तस्मै पाणिनये नमः ॥ १ ॥

वाक्यकारं वररुचिं भाष्यकारं पतञ्जलिम् ।
पाणिनिं सूत्रकारं च प्रणतोऽस्मि मुनित्रयम् ॥ २ ॥

व्याकरणं अवश्यं पठनीयम्

तथा च उक्तम् अभियुक्तैः—

शब्दशास्त्रमनधीत्य यः पुमान् वक्तुमिच्छति वचः समान्तरे ।
रोद्धुमिच्छति वने मदोत्कटं हस्तिनं कमलनालतन्तुना ॥ १

यद्यपि बहु नाधीषे तथापि पठ पुत्र व्याकरणम् ।
स्वजनः श्वजनो मा भूत् सकलं शकलं सकृत् शकृत् ॥ २

माधुर्यमक्षरव्यक्तिः पदच्छेदस्तु सुस्वरः ।
धैर्यं लयसमर्थं च षडेते पाठका गुणाः ॥ ३

अपि च—सर्वस्य नेत्रं व्याकरणम् !

एकः शब्दः सम्यक् ज्ञातः, सुष्ठु प्रयुक्तः, स्वर्गे लोके कामधुक् भवति

*महाभाष्यं वा पठनीयम् ! महाराज्यं वा शासनीयम् ! !

---

* महाभाष्यम् = भगवत् पतञ्जलिमहर्षि विरचितं ' पाणिनीय व्याकरण महाभाष्यम् ' ॥

॥ श्रीरामजयम् ॥

॥ श्री पाणिनि वररुचि पतञ्जलिभ्यो नमः ॥

॥ विद्यया विन्दते अमृतम् ॥

॥ धातुरूपमञ्जरी ॥

॥ प्रस्तावना ॥

संस्कृतभाषायां प्रायेण २२०० धातवः (Roots) सन्ति। तेषाम् एकैकस्यापि धातोः [1]दश लकाराः (Tenses and Moods) संभवन्ति। तेषु षट् लकाराः कालवाचकाः (Tenses) चत्वारः प्रकारबोधकाः (Moods)। यथा—

षट् कालवाचकाः—Six Tenses.

viz., one Present Tense, 3 kinds of Past Tense and 2. kinds of Future Tense.

TENSES

	Name	Sanskrit	English	Example
1.	लट्	वर्तमानः	Present	भवति
2.	लङ्	अनद्यतनभूतः	Past Tense, Imperfect	अभवत्
3.	लुङ्	भूतः	Past Tense, Aorist	अभूत्

---

1. Besides the 10 लकारs. there is one more लकार- viz , लेट्। This is used only in Vedas, and is hence termed 'The Vedic Subjunctive.' These technical names are given in the following कारिका।

लट् वर्तमाने लेट् वेदे भूते लुङ्लङ्लिटस्तथा।
विध्याशिषोस्तु लिङ्लोटौ लुट् लृट् लृङ् च भविष्यति॥

4.	लिट्	परोक्षभूतः	Past Tense, Perfect	बभूव
5.	लुट्	अनद्यतनभविष्यन्	First Future	भविता
6.	लृट्	भविष्यन्	Second Future	भविष्यति

चत्वारः प्रकारबोधकाः—Four Moods.

1.	लोट्	आज्ञा	Imperative	भवतु
2.	विधिलिङ्	विधिः	Potential	भवेत्
3.	आशीर्लिङ्	आशीः	Benedictive	भूयात्
4.	लृङ्	क्रियातिपत्तिः (संकेतः)	Conditional	अभविष्यत्

एतेषाम् एकैकस्यापि लकारस्य स्थाने पृथक् पुरुषप्रत्ययाः (Personal Terminations) भवन्ति । पुरुषाश्च त्रयः सन्ति—

प्रथमपुरुषः	Third Person.
मध्यमपुरुषः	Second Person.
उत्तमपुरुषः	First Person.

पुरुषाणां प्रत्येकं त्रीणि वचनानि विद्यन्ते ।

एकवचनम्	Singular	एकत्व बोधकम्
द्विवचनम्	Dual	द्वित्व बोधकम्
बहुवचनम्	Plural	बहुत्व बोधकम्

पुरुषप्रत्यया एव 'तिङः' इत्युच्यन्ते । तिङां 'परस्मैपदम्', 'आत्मनेपदम्' इति द्वे पदे स्तः । केभ्यश्चन धातुभ्यः परस्मैपदमेव भवति, ते धातवः 'परस्मैपदिनः' इत्युच्यन्ते ।

केभ्यश्चन आत्मनेपदमेव, ते 'आत्मनेपदिनः' इत्युच्यन्ते। केभ्यश्चन उभयमपि पदं संभवति, ते 'उभयपदिनः' इत्युच्यन्ते॥

परस्मैपदम् आत्मनेपदम् इत्यन्वर्थे संज्ञे। तथा हि—पचनादिका क्रिया लोके परार्था आत्मार्था च संभवति। यत्र परस्य उपयोगाय क्रिया प्रवर्तते तत्र परस्मैपदम्; यत्र तु आत्मन उपयोगाय, तत्र आत्मनेपदं प्रयोक्तव्यम् इति व्यवस्था। यथा—सूदः पचति—परस्मैपदम्, रामः पचते—आत्मनेपदम्। परं तु व्यवस्था इयमद्यत्वे नाद्रियते। परस्मैपदम्, आत्मनेपदं च निर्विशेषं प्रयुञ्जते कवयः॥

लकाराः सार्वधातुकाः (Conjugational Tenses and Moods), आर्धधातुकाः, (Non-Conjugational Tenses and Moods) इति द्वेधा विभक्ताः। लट्, लङ्, लोट्, विधिलिङ् इत्येते चत्वारः सार्वधातुकाः। अन्ये षट् आर्धधातुकाः। तत्र सार्वधातुकेषु लकारेषु धातूनां प्रत्ययानां च मध्ये विकरणाख्याः प्रत्ययाः संयोज्यन्ते। तथा हि 'भवति' इत्यादौ अंशत्रयमस्ति—भू+अ+ति। 'भू' इति धातुः, 'अ' इति विकरणप्रत्ययः, 'ति' इति पुरुषप्रत्ययः॥

विकरणप्रत्ययाः दशविधाः। तेषां भेदमनुसृत्य धातवः दशसु गणेषु विभज्य पठिताः। तथा हि—

गणः	नाम	धातुः	विकरणप्रत्ययः	पुरुषप्रत्ययः परस्मै	पुरुषप्रत्ययः आत्मने	रूपाणि परस्मैपदम्	रूपाणि आत्मनेपदम्
प्रथमः	भ्वादिः	भू	अ	ति	—	भवति	—
		वन्द्	अ	—	ते	—	वन्दते
द्वितीयः	अदादिः	अद्	—	ति	—	अत्ति	—
		आस्	—	—	ते	—	आस्ते
तृतीयः	जुहोत्यादिः	हु	—	ति	—	जुहोति	—
		हा	—	—	ते	—	जिहीते
चतुर्थः	दिवादिः	दिव्	य	ति	ते	दीव्यति	दीव्यते
पञ्चमः	स्वादिः	सु	नु	ति	ते	सुनोति	सुनुते
षष्ठः	तुदादिः	तुद्	अ	ति	ते	तुदति	तुदते
सप्तमः	रुधादिः	रुध्	न	ति	ते	रुणद्धि	रुन्धे
अष्टमः	तनादिः	तन्	उ	ति	ते	तनोति	तनुते
नवमः	क्र्यादिः	क्री	ना	ति	ते	क्रीणाति	क्रीणीते
दशमः	चुरादिः	चुर्	अय	ति	ते	चोरयति	चोरयते

आर्धधातुकेषु लकारेषु विकरणनिमित्तको रूपभेदो नास्ति। सर्वेभ्योऽपि धातुभ्यः तत्तत्पुरुषप्रत्ययानां संयोजनेन तुल्ययैव विधया रूपाणि निष्पाद्यन्ते। तत्र इडागमकृतो विशेषः परं वर्तते। स च आर्धधातुकप्रकरणे निरूपयिष्यते ॥

इह प्रथमं सार्वधातुकेषु लकारेषु रूपाण्युदाहृत्य पश्चात् आर्धधातुकेषु उदाहरिष्यामः ॥

सार्वधातुकानां लकाराणां स्थाने जायमानाः पुरुषप्रत्ययाः—

परस्मैपदप्रत्ययाः | आत्मनेपदप्रत्ययाः

लट्—Present Tense.

प्र. पु.	ति	तः	अन्ति	ते	इते	अन्ते
म. पु.	सि	थः	थ	से	इथे	ध्वे
उ. पु.	मि	वः	मः	इ	वहे	महे

लङ्—Imperfect (Past) Tense.

प्र. पु.	त्	ताम्	अन्	त	इताम्	अन्त
म. पु.	स्	तम्	त	थाः	इथाम्	ध्वम्
उ. पु.	अम्	व	म	इ	वहि	महि

लोट्—Imperative Mood

प्र. पु.	तु	ताम्	अन्तु	ताम्	इताम्	अन्ताम्
म. पु.	—	तम्	त	स्व	इथाम्	ध्वम्
उ. पु.	आनि	आव	आम	ऐ	आवहै	आमहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र. पु.	ईत्	ईताम्	ईयुः	ईत	ईयाताम्	ईरन्
म. पु.	ईः	ईतम्	ईत	ईथाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
उ. पु.	ईयम्	ईव	ईम	ईय	ईवहि	ईमहि

उपसर्गाः—Prepositions

The उपसर्गाs are prefixed to the verbs, to modify, intensify and sometimes to alter the original sense of the roots. Sometimes they are prefixed without any alteration in the sense.

१. धात्वर्थं बाधते कश्चित् कश्चित्तमनुवर्तते ।
तमेव विशिनष्ट्यन्यः उपसर्गगतिस्त्रिधा ॥

२. उपसर्गेण धात्वर्थो बलादन्यत्र नीयते ।
प्रहाराहारसंहारविहारपरिहारवत् ॥

e.g., the root हृ = (to take away) when added the उपसर्ग has the following different meanings:—प्रहृ = to strike, आहृ = to eat, संहृ = to contract, विहृ = to sport, परिहृ = to avoid etc.

The following are the 20 उपसर्गाs commonly prefixed to the roots and their meanings:—

उपसर्गाः	धातवः	Verbs with उपसर्गाः
1. अति beyond, over	क्रम् to go	अतिक्रामति goes beyond
2. अधि over, above	गम् to go	अधिगच्छति goes up
3. अनु after, behind	कृ to do	अनुकरोति imitates
4. अप away from	नी to lead	अपनयति takes away
5. अपि (sometimes पि, war to)	धा to hold	अपिदधाति covers

उपसर्गाः	धातवः	Verbs with उपसर्गाः
6. अभि towards	गम् to go	अभिगच्छति goes after
7. अव away, down	मन् to think	अवमन्यते- disrespects
8 आ upto	गम् to go	आगच्छति comes
9. उत् उद्, upon	गम् to go	उद्गच्छति goes up
10 उप towards	कृ to do	उपकरोति obliges
11 दुस-दुर् bad, hard to be done	चर् to move	दुराचरति acts badly
12 नि in, into, great etc.	दिश् to go	निर्दिशति commands
13. निस्—निर् out of, away, from	गम् to go	निर्गच्छति goes out
14. परा opposed to	जि to conquer	पराजयते defeats
15. परि all round. about	धा to hold	परिदधाति places all round
16 प्र much, forth	हृ to take away	प्रहरति strikes
17. प्रति in opposition to	कृ to do	प्रतिकरोति acts in opposite
18. वि reverse to, separate from	क्री to buy	विक्रीणाति sells
19. सम् together with, full	हृ to take away	संहरति destroys
20. सु well	कृ to do	सुकरोति does well

Note ·—Two or more of the above prepositions may also be combined and prefixed. e.g. अभि + नि + विश् = अभिनिविशते = to enter into with resolution; सम् + उप + आ + गम् = समुपागच्छति = to come into close contact.

The following six are उपसर्गसमानाकाराणि अव्ययानि:—

	उपसर्गाः	धातवः	Verbs with उपसर्गाः
1.	अन्तर् within, away, etc.	भू to be	अन्तर्भवति is within
2.	आविः out of, up	भू to be	आविर्भवति appears
3.	तिरस् dis-appearance	धा to hold	तिरोधत्ते dis-appears
4.	अस्तं away, down	गम् to go	अस्तं गच्छति goes down, sets
5.	अलं well	कृ to do	अलंकरोति decorates
6.	ऊरी assert	कृ to do	ऊरीकरोति accepts

कर्तृपदैः सह क्रियापदस्य प्रयोगः—

	एकवचनम्		द्विवचनम्		बहुवचनम्	
प्र. पु.	सः	भवति	तौ	भवतः	ते	भवन्ति
म. पु.	त्वं	भवसि	युवां	भवथः	यूयं	भवथ
उ. पु.	अहं	भवामि	आवां	भवावः	वयं	भवामः

उत्तमपुरुषस्य अस्मच्छब्दार्थः कर्ता

मध्यमपुरुषस्य युष्मच्छब्दार्थः कर्ता

प्रथमपुरुषस्य अस्मदर्थात्, युष्मदर्थात् च अन्यः कर्ता i e , सः, रामः, भवान् etc.

एवम् अन्येषु लकारेषु अपि द्रष्टव्यम् ॥

प्रथमगणः—भ्वादिः (1st Conjugation)

सत्तार्थकः 'भू' (भव्) to be—अकर्मकः—परस्मैपदी

१. (लट् वर्तमानार्थकः) Present Tense.

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्र.	भवति[1]	भवतः	भवन्ति
म.	भवसि	भवथः	भवथ
उ.	भवामि	भवावः	भवामः

२. लङ् (अनद्यतनभूतार्थकः) Imperfect (Past) Tense.

प्र.	अभवत्	अभवताम्	अभवन्
म.	अभवः	अभवतम्	अभवत
उ.	अभवम्	अभवाव	अभवाम

३. लोट् (विध्याशीः प्रार्थनार्थकः) Imperative Mood.

प्र.	भवतु, भवतात्	भवताम्	भवन्तु
म.	भव, भवतात्	भवतम्	भवत
उ.	भवानि	भवाव	भवाम

४. विधिलिङ् (विधिप्रार्थनाद्यर्थः) Potential Mood.

प्र.	भवेत्	भवेताम्	भवेयुः
म.	भवेः	भवेतम्	भवेत
उ.	भवेयम्	भवेव	भवेम

[1] The Penultimate short and final vowel of the roots of this conjugation take Guna Substitute before the conjugational sign अ e.g., भू + अ (भो) भव्+अ=भव+ति=भवति ॥

लभ् = प्राप्तौ to get सकर्मक:[1]—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense.

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्र.	लभते	लभेते	लभन्ते
म.	लभसे	लभेथे	लभध्वे
उ.	लभे	लभावहे	लभामहे

लङ्—Imperfect (Past) Tense.

प्र.	अलभत	अलभेताम्	अलभन्त
म.	अलभथाः	अलभेथाम्	अलभध्वम्
उ.	अलभे	अलभावहि	अलभामहि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	लभताम्	लभेताम्	लभन्ताम्
म.	लभस्व	लभेथाम्	लभध्वम्
उ.	लभै	लभावहै	लभामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	लभेत	लभेयाताम्	लभेरन्
म.	लभेथाः	लभेयाथाम्	लभेध्वम्
उ.	लभेय	लभेवहि	लभेमहि

1. सकर्मक: = Root having an object—Transitive.
अकर्मक: = Root having no object—Intransitive.

प्रथमगणे—भ्वादौ (1st Conjugation) १०७९ धातवः सन्ति। तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्रथमपुरुष एकवचनम्
1. भू (भव्)	सत्तायाम् to be	भवति ।
2. अञ्च्	[illegible] to worship	अञ्चति ।
3. अट्	गतौ to wander	अटति ।
4. अत्	सातत्यगमने to go constantly	अतति ।
5. अर्च्	पूजायाम् to worship	अर्चति ।
6. अर्ज्	अर्जने to earn	अर्जति ।
7. अर्ह्	पूजायाम् to worship	अर्हति ।
8. अ	रक्षणे to protect	अवति ।
9. ईर्ष्य्	ईर्ष्यायाम् to envy	ईर्ष्यति ।
10. ऋ (ऋच्छ्)	गतौ to go	ऋच्छति ।
11. एज्	कम्पने to shake	एजति ।
12. काङ्क्ष्	इच्छायाम् to desire	काङ्क्षति ।
13. कूज्	अव्यक्ते शब्दे to hum	कूजति ।
14. कृष् (कर्ष्)	विलेखने to plough	कर्षति ।
15. क्रुश् (क्रोश्)	आह्वाने रोदने च to call-out	क्रोशति ।
16. क्रन्द्	रोदने to cry	क्रन्दति ।
17. क्रम्	पादविक्षेपे to walk	क्रामति ।

क्रम्, क्लम्, त्रस्, and लष् belong to the 1st and 4th conjugations. The penultimate अ of क्रम् and क्लम् is lengthened in paras. and not in Atmane e.g, क्रामति, क्राम्यति, आक्रमते, क्लामति, क्लाम्यति, क्लाम्यते ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
18. क्रीड्	विहारे to play	क्रीडति ।
19. क्लम्	ग्लानौ to be fatigued	क्लामति ।
20. क्वण्	शब्दे to hum	क्वणति ।
21. खाद्	भक्षणे to eat	खादति ।
22. खेल्	चलने to shake	खेलति ।
23. गद्	व्यक्तायां वाचि to speak	गदति ।
24. गम् (गच्छ्)	गतौ to go	गच्छति ।
25. गर्ज्	शब्दे to roar	गर्जति ।
26. गुञ्ज्	अव्यक्ते शब्दे to hum	गुञ्जति ।
27. गुप्[1] (गोपाय्)	रक्षणे to protect	गोपायति ।
28 गुह्[2] (गूह्)	संवरणे to hide	गूहति ।
29. गै (गाय्)	शब्दे to sing	गायति ।
30. ग्लै (ग्लाय्)	हर्षक्षये to be fatigued	ग्लायति ।
31 घ्रा (जिघ्र)	घ्राणने to smell	जिघ्रति ।
32. चम्[3]	अदने to eat	चमति ।
33 चर्	गतिभक्षणयोः to go. to eat	चरति ।
34 चल्	कम्पने to shake	चलति ।

1. आय् is added on to this root before the conjugational sign. Hence it is conjugated as गोपायति ॥

2 The उ of this root is lengthened before the conjugational sign and it does not take guna. e g, गूहति ।

3. The penultimate अ of चम् with आ is lengthened e.g., आचामति ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
35. चुम्ब्	वक्त्रसंयोगे to kiss	चुम्बति ।
36. च्युत् (च्योत्)	आसेचने to flow	च्योतति ।
37. जप्	व्यक्तायां वाचि to utter in a low voice	जपति ।
38. जल्प्	प्रलपने to murmur	जल्पति ।
39. जि (जय्)	जये to conquer	जयति ।
40. जीव्	प्राणने to live	जीवति ।
41. ज्वल्	दीप्तौ to shine	ज्वलति ।
42. तप्	सन्तापे to make hot	तपति ।
43. तक्ष्[1]	तनूकरणे to shape	तक्षति ।
44. तॄ (तर्)	प्लवनतरणयोः to swim, to cross	तरति ।
45. त्यज्	हानौ to abandon	त्यजति ।
46. त्रस्	उद्वेगे to fear	त्रसति ।
47. दल्	विशरणे to break	दलति ।
48. दंश्	दशने to bite	दशति ।
49. दह्	भस्मीकरणे to burn	दहति ।
50. दा (यच्छ्)	दाने to give	यच्छति ।
51. दु	गतौ to go	दवति ।
52. दृश् (पश्य्)	प्रेक्षणे to see	पश्यति ।
53. द्रु (द्रव्)	गतौ to go	द्रवति ।
54. धे (धय्)	पाने to drink	धयति ।

---

[1] 'तक्ष्' when means "to pare" belongs to the 1st and the 5th conjugation. e. g., तक्षति, तक्ष्णोति ॥

धातु:	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
55. ध्यै (ध्याय्)	चिन्तायाम् to think off	ध्यायति ।
56. ध्मा (धम्)	शब्दाग्निसंयोगयोः to blow, to blow a fire	धमति ।
57. ध्वन्	शब्दे to sound	ध्वनति ।
58. नट्	नृतौ to dance	नटति ।
59. नद्	अव्यक्ते शब्दे to sound	नदति ।
60. नन्द्	समृद्धौ to be glad	नन्दति ।
61. नम्	प्रह्वत्वे to salute	नमति ।
62. नर्द्	शब्दे to roar	नर्दति ।
63. निन्द्	कुत्सायां to blame	निन्दति ।
64. पठ्	व्यक्तवागुच्चारणे	पठति ।
65. पत्	पतने गतौ च	पतति ।
66. पा (पिब्)	पाने to drink	पिबति ।
67 फल्	निष्पत्तौ to bear	फलति ।
68. फुल्ल्	विकसने to expand	फुल्लति ।
69. बुक्क्	भषणे to bark	बुक्कति ।
70. बुध् (बोध्)	अवगमने to make known	बोधति ।
71. भण्	शब्दे to speak	भणति ।
72. भ्रम्	चलने to roam	भ्रमति ।
73 मील्	निमेषणे to close eyes	मीलति ।
74 मूर्च्छ्	मोहसमुच्छ्राययोः to faint, to increase	मूर्च्छति ।
75. म्ना (मन्)	अभ्यासे to remember	मनति ।
76. म्लै (म्लाय्)	हर्षक्षये to be fatigued	म्लायति ।

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
77. यम्[1] (यच्छ्)	उपरमे to stop	यच्छति ।
78. रट्	परिभाषणे to shout	रटति ।
79. रक्ष्	पालने to protect	रक्षति ।
80. रुह् (रोह्)	बीजजन्मनि to grow	रोहति ।
81. लप्	व्यक्तायां वाचि to speak	लपति ।
82. लष्	इच्छायाम् to wish	लषति ।
83. लस्	कान्तौ to shine	लसति ।
84. लुट् (लुण्ट्)	स्तेये to steal	लुण्ठति ।
85. वद्	व्यक्तायां वाचि to speak	वदति ।
86. वम्	उद्गिरणे to vomit	वमति ।
87. वाञ्छ्	वाञ्छायां to wish	वाञ्छति ।
88. वृष् (वर्ष्)	सेचने to rain	वर्षति ।
89. व्रज्	गतौ to go	व्रजति ।
90. शंस्	स्तुतौ to praise	शंसति ।
91. शुच् (शोच्)	शोके to grieve for	शोचति ।
92. श्रु[2] (शृ)	श्रवणे to hear	शृणोति ।
93. सेध्	गत्याम् to go	सेधति ।
94. सृ[3] (सर्)	गतौ to move	सरति ।
95. सृ (धाव्)	गतौ to run	धावति ।

1. This root is generally used with नि । e. g नियच्छति, नियमयति, नियमनम् etc.

2. Though 'श्रु' belongs to the 1st conjugation, it is to be conjugated like तन् (8th conjugation).

3. सृ substitutes धाव् for itself in the sense of to run. Hence धावति=runs, सरति=moves.

धातु	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
96. सृ (सर्प्)	गतौ to go	सर्पति ।
97. स्खल्	सञ्चलने to stumble	स्खलति ।
98. स्था (तिष्ठ्)	गतिनिवृत्तौ to stand	तिष्ठति ।
99. स्मृ (स्मर्)	चिन्तायाम् to remember	स्मरति ।
100. स्रु (स्रव्)	गतौ to go	स्रवति ।
101. हस्	हसने to laugh	हसति ।
102. क्षर्	सञ्चलने to flow	क्षरति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

103. अय्	गतौ to go	अयते ।
104. ईह्	इच्छायाम् to wish	ईहते ।
105. ईक्ष्	दर्शने to see	ईक्षते ।
106. ऊह्	वितर्के to guess	ऊहते ।
107. एध्	वृद्धौ to grow	एधते ।
108. कत्थ्	श्लाघायाम् to boast	कत्थते ।
109. कम्[1] (कामय्)	कान्तौ to love	कामयते ।
110. कृप् (कल्प्)	सामर्थ्ये to be able	कल्पते ।
111. गर्ह्	कुत्सायाम् to blame	गर्हते ।
112. गाह्	विलोडने to penetrate	गाहते ।
113. ग्रस्	अदने to eat	ग्रसते ।
114. घट्	चेष्टायाम् to take place	घटते ।
115. चेष्ट्	चेष्टने to move about	चेष्टते ।
116 जृम्भ्	गात्रविनामे to yawn	जृम्भते ।
117. डी (डय्)	विहायसा गतौ to fly	डयते ।

1. अय् is added on to this root before the conjugational sign. e g. कामयते ॥

धातुः	अर्थः	लट्. प्र. पु. ए.
117. त्रप्	लज्जायाम् to be ashamed	त्रपते ।
118. त्रै (त्राय्)	पालने to defend from	त्रायते ।
119. त्वर्	सम्भ्रमे to make haste	त्वरते ।
120. दय्	प्रसादे to sympathise with	दयते ।
121. द्युत् (द्योत्)	दीप्तौ to shine	द्योतते ।
122. प्रथ्	प्रख्याने to become well known	प्रथते ।
123. बाध्	विलोडने to trouble	बाधते ।
124. भाष्	व्यक्तायां वाचि to speak	भाषते ।
125. भास्	दीप्तौ to shine	भासते ।
126. भिक्ष्	याच्ञायां to beg for	भिक्षते ।
127. भ्राज्	दीप्तौ to shine	भ्राजते ।
128. मुद् (मोद्)	हर्षे to be glad	मोदते ।
129. यत्	प्रयत्ने to try	यतते ।
130. रभ्	(generally with आ) राभस्ये to begin	आरभते ।
131. रम्	क्रीडायाम् to sport	रमते ।
132. रुच् (रोच्)	दीप्तौ to be pleased with	[illegible] ।
133 लङ्घ्	गतौ to transgress	लङ्घते ।
134 लभ्	प्राप्तौ to get	लभते ।
135. लोक्	दर्शने to look at	लोकते ।
136 वन्द्	अभिवादने to salute	वन्दते ।
137. वल्	सञ्चलने to move	वलते ।
138. वृत् (वर्त्)	वर्तने to be	वर्तते ।
139. वृध् (वर्ध्)	वृद्धौ to grow	वर्धते ।
140. वेप्	कम्पने to tremble	वेपते ।
141. वेष्ट्	वेष्टने to surround	वेष्टते ।

धातुः	अर्थः	लट्. प्र. पु. ए.
142. व्यथ्	भयचलनयोः to be afraid	व्यथते ।
143. शङ्क्	शङ्कायाम् to doubt	शङ्कते ।
144. शिक्ष्	विद्योपादने to learn	शिक्षते ।
145. शुभ् (शोभ्)	दीप्तौ to shine	शोभते ।
146. श्लाघ्	कत्थने to praise	श्लाघते ।
147. सह्	मर्षणे to endure	सहते ।
148. सूद्	हिंसायाम् to hur	सूदते ।
149. स्पन्द्	किञ्चिच्चलने to throb	स्पन्दते ।
150. स्पर्ध्	संघर्षे to challenge	स्पर्धते ।
151. स्यन्द्	प्रस्रवणे to flow	स्यन्दते ।
152. स्वज्	परिष्वङ्गे to embrace	स्वजते ।
153. स्वद्	आस्वादे to be liked	स्वदते ।
154. स्रंस्	अवस्रंसने to sink	स्रंसते ।
155. ह्लाद्	सुखे to be glad	ह्लादते ।
156. क्षम्	सहने to forgive, to suffer	क्षमते ।

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै	आत्मने
157. खन्	अवदारणे to dig off	खनति,	खनते ।
158. नी (नय्)	प्रापणे to lead, to carry	नयति,	नयते ।
159. धाव्	गतिशुद्ध्योः to go, to wash	धावति,	धावते ।
160. पच्	पाके to cook	पचति,	पचते ।
161. बुध् (बोध्)	बोधने to know	बोधति,	बोधते ।
162. भज्	सेवायाम् to resort to	भजति,	भजते ।
163. भृ (भर्)	भरणे to support to bear	भरति,	भरते ।
164. यज्	देवपूजायाम् to, sacrifice	यजति,	यजते ।

	धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
165.	याच्	याच्ञायाम् to beg	याचति,	याचते
166.	राज्	दीप्तौ to shine	राजति,	राजते ।
167.	वप्	बीजसन्ताने to sow	वपति,	वपते ।
168.	वह्	प्रापणे to lead	वहति,	वहते
169.	वे (वय्)	तन्तुसन्ताने to weave	वयति,	वयते ।
170.	शप्	आक्रोशे to curse	शपति,	शपते ।
171.	श्रि (श्रय्)	सेवायाम् to resort to	श्रयति,	श्रयते ।
172.	हृ (हर्)	हरणे to take away	हरति,	हरते
173.	ह्वे(ह्वय्)	आह्वाने to call	ह्वयति,	ह्वयते

॥ इति भ्वादिः ॥

षष्ठगणः तुदादिः (6th Conjugation)

तुद् व्यथने to wound - सकर्मकः —उभयपदी[1]

॥ परस्मैपदे ॥

लट्	प्र. पु.	तुदति	तुदतः	तुदन्ति
लङ्	प्र. पु.	अतुदत्	अतुदताम्	अतुदन्
लोट्	प्र. पु.	तुदतु, तुदतात्	तुदताम्	तुदन्तु
लिङ्	प्र. पु.	तुदेत्	तुदेताम्	तुदेयुः

इत्यादि 'भू' धातुवत् (Page 9) रूपाणि ।

1. The penultimate vowel remains unchanged before this conjugational sign. i.e. तुद् + अ + ति = तुदति ॥

॥ आत्मनेपदं ॥

लट्	प्र. पु.	तुदते	तुदेते	तुदन्ते
लङ्	प्र. पु.	अतुदत	अतुदेताम्	अतुदन्त
लोट्	प्र. पु.	तुदताम्	तुदेताम्	तुदन्ताम्
लिङ्	प्र. पु.	तुदेत	तुदेयाताम्	तुदेरन्

इत्यादि । 'लभ्' धातुवत् (Page 10) रूपाणि ॥

षष्ठगणे—तुदादौ (6th Conjugation) १५७

धातवः सन्ति । तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. इष् (इच्छ्)	इच्छायाम् to wish	इच्छति ।
2. उज्झ्	उत्सर्गे to abandon	उज्झति ।
3. कृत (कृन्त्)	छेदने to cut	कृन्तति ।
4. कॄ (किर्)	विक्षेपे to scatter	किरति ।
5 गुम्फ्	ग्रन्थे to compose	गुम्फति ।
6. [1] गॄ (गिर्)	निगरणे to swallow	गिरति ।
7. चर्च्	परिभाषणे to abuse	चर्चति ।
8 त्रुट्*	छेदने to break	त्रुटति ।
9. ध्रु (ध्रुव्)	गतिस्थैर्ययोः to move	ध्रुवति ।
10. प्रच्छ (पृच्छ्)	ज्ञीप्सायाम् to ask	पृच्छति ।

1 The final ॠ is changed to इर् ॥

* त्रुट् belongs to the 4th conjugation also. i.e. त्रुट्यति ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
11. मस्ज् (मज्ज्)	शुद्धौ to bathe	मज्जति ।
12. मृश्	आमर्शने to touch	मृशति ।
13. रुज्	भङ्गे to break	रुजति ।
14. लिख्	अक्षरविन्यासे to write	लिखति ।
15. विश्	प्रवेशने to enter	विशति ।
16 सद् (सीद्)	विशरणगत्यवसादनेषु to sink	सीदति ।
17. सृज्	विसर्गे to create	सृजति ।
18. स्पृश्	संस्पर्शने to touch	स्पृशति ।
19. स्फुट्	विकसने to blossom	स्फुटति ।
20. स्फुर्	सञ्चलने to throb	स्फुरति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

21 जुष्	प्रीतिसेवनयोः to be pleased	जुषते ।
22 दृ (द्रिय्)	(generally with आ) आदरे to respect	आद्रियते ।
23. मृ (म्रिय्)	प्राणत्यागे to die	म्रियते ।
24. विज्	भयचलनयोः to fear, to shake	विजते ।

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै	आत्मने
25. तुद्	व्यथने to pain	तुदति,	तुदते ।
26 क्षिप्[2]	प्रेरणे to throw	क्षिपति,	क्षिपते ।
27. दिश्	अतिसर्जने to grant	दिशति,	दिशते ।
28. नुद्	प्रेरणे to push	नुदति,	नुदते ।
29. मुच् (मुञ्च्)	मोचने to release	मुञ्चति,	मुञ्चते ।

1. मृ is परस्मैपदी in the लिट्, लुट् लृङ् and सन्नन्त ॥
2. क्षिप् belongs to the 4th conjugation also क्षिप्यति ॥

धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
30 मिल्	सङ्गमे to meet together	मिलति,	मिलते ।
31. लिप् (लिम्प्)	उपदेहे to anoint	लिम्पति,	लिम्पते ।
32. लुप् (लुम्प्)	छेदने to cut	लुम्पति,	लुम्पते ।
33. विद् (विन्द्)	लाभे to get	विन्दति,	विन्दते ।
34. सिच् (सिञ्च्)	सेचने to sprinkle	सिञ्चति,	सिञ्चते ।
35. कृष्	विलेखने to plough	कृषति,	कृषते ।

॥ इति तुदादिः ॥

चतुर्थगणः दिवादिः (4th Conjugation)

दिव् (दीव्) क्रीडायाम् to play अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्	प्र. पु.	दीव्यति	दीव्यतः	दीव्यन्ति
लङ्	प्र. पु.	अदीव्यत्	अदीव्ताम्	अदीव्यन्
लोट्	प्र. पु.	दीव्यतु, दीव्यतात्	दीव्यताम्	दीव्यन्तु
लिङ्	प्र. पु.	दीव्येत्	दीव्येताम्	दीव्येयुः

इत्यादि 'भू' धातुवत् (Page 9) रूपाणि ।

॥ दीप् (दीप्तौ to shine अकर्मकः—आत्मनेपदी ॥

लट्	प्र. पु.	दीप्यते	दीप्येते	दीप्यन्ते
लङ्	प्र. पु.	अदीप्यत	अदीप्येताम्	अदीप्यन्त
लोट्	प्र. पु.	दीप्यताम्	दीप्येताम्	दीप्यन्ताम्
लिङ्	प्र. पु.	दीप्येत	दीप्येयाताम्	दीप्येरन्

इत्यादि । 'लभ्' धातुवत् (Page 10) रूपाणि ॥

धातवः सन्ति । तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. दिव् (दीव्)	क्रीडायाम् to play	दीव्यति ।
2. अस्	क्षेपणे to throw	अस्यति ।
3. कुप्	क्रोधे to be angry	कुप्यति ।
4. क्रुध्	क्रोधे to be angry	क्रुध्यति ।
5. क्लम् (क्लाम्)	ग्लानौ to be fatigued	क्लाम्यति ।
6. क्लिद्	आर्द्रीभावे to become wet	क्लिद्यति ।
7. जॄ (जीर्)	वयोहानौ to grow old	जीर्यति ।
8. तम् (ताम्)	काङ्क्षायाम् to be anxious	ताम्यति ।
9. तुष्	तुष्टौ to be pleased	तुष्यति ।
10. तृप्	तृप्तौ to be pleased	तृप्यति ।
11. दुष्	वैकृत्ये to become impure	दुष्यति ।
12. दृप्	हर्षमोहनयोः to be proud	दृप्यति ।
13. द्रुह्	जिघांसायाम् to hurt	द्रुह्यति ।
14. नश्	अदर्शने to disappear	नश्यति ।
15. नृत्	गात्रविक्षेपे to dance	नृत्यति ।
16. पुष्	पुष्टौ to nourish	पुष्यति ।
17. पुष्प्	विकसने to blossom	पुष्प्यति ।
18. प्लुष्	दाहे to burn	प्लुष्यति ।
19. भ्रम् (भ्राम्*)	अनवस्थाने to roam	भ्रम्यति-भ्राम्यति ।
20. मद् (माद्)	हर्षे to be glad	माद्यति ।

---

* The अ of भ्रम् is optionally lengthened, भ्रम् belongs to 1st conj. also भ्रमति ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
21. मुह्	वैचित्त्ये to swoon	मुह्यति ।
22. यस्	प्रयत्ने to try	यस्यति ।
23. लुभ्	गार्ध्ये to desire eagerly	लुभ्यति ।
24. व्यध्	ताडने to strike	विध्यति ।
25. शम् (शाम्)	उपशमे to stop	शाम्यति ।
26. शुध्	शौचे to become pure	शुध्यति ।
27. शुष्	शोषणे to become dry	शुष्यति ।
28. श्लिष्	आलिङ्गने to embrace	श्लिष्यति ।
29. श्रम् (श्राम्)	खेदे तपसि च to take pains	श्राम्यति ।
30. ष्ठिव्[1] (ष्ठीव्)	निरसने to spit	ष्ठीव्यति ।
31. षिध्	संराद्धौ to be fulfilled	सिध्यति ।
32. षिव् (सीव्)	तन्तुसन्ताने to sew	सीव्यति ।
33. ष्विद्	गात्रप्रक्षरणे to prespire	स्विद्यति ।
34. हृष्	तुष्टौ to be glad	हृष्यति ।
35. स्निह्	तुष्टौ to be fond of	स्निह्यति ।
36. क्षम् (क्षाम्)[2]	सहने to pardon	क्षाम्यति ।
37. क्षुभ्[3]	सञ्चलने to shake	क्षुभ्यति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

38. क्लिश्	उपतापे to be afficted	क्लिश्यते ।
39. खिद्	दैन्ये to be distressed	खिद्यते ।

---

1. ष्ठिव् belongs to the 1st conj. also. e.g. ष्ठीवति ॥

2. क्षम belongs to the 1st conj. also e.g. क्षमते ॥

3. The root क्षुभ् belongs to the 1st and 9th conjugations also. क्षोभते—1st conj. क्षुभ्नाति—9th conj.

	धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
40.	जन् (जा)	प्रादुर्भावे to be born	जायते ।
41.	दीप्	दीप्तौ to shine	दीप्यते ।
42.	दू	परितापे to suffer pain	दूयते ।
43.	पूर्	आप्यायने to be full	पूर्यते ।
44.	प्री	प्रीतौ to be satisfied	प्रीयते ।
45.	बुध्	अवगमने to know	बुध्यते ।
46.	मन्	ज्ञाने to think	मन्यते ।
47.	युज्	समाधौ to meditate	युज्यते ।
48.	युध्	संप्रहारे to fight	युध्यते ।
49.	ली	श्लेषणे to adhere to	लीयते ।
50.	विद्	सत्तायाम् to be	विद्यते ।
51.	सू	प्राणिप्रसवे to bring forth	सूयते ।

॥ उभयपदिनः ॥

			परस्मै.	आत्मने.
52.	नह्	बन्धने to tie	नह्यति	नह्यते ।
53.	रञ्ज् (रज्)	रागे to be dyed	रज्यति,	रज्यते ।
54.	मृष्	तितिक्षायाम् to bear	मृष्यति,	मृष्यते ।

॥ इति दिवादिगणः ॥

दशमगणः—चुरादिः (10th Conjugation)

1. Roots of the 10th Conjugation take अय in the conjugational Tenses and Moods before the terminations are applied e.g. चुर् + अय + ति ॥

2. The penultrimate short vowel, except in certain roots, takes its गुण substitute. e.g. चुर् (चोर्) + अय + ति = चोरयति । Exception कृप् = कृपयति ॥

3. The ending vowels and the penultimate अ, except in certain roots substitute their वृद्धि before the अय of the 10th Conj. e.g. क्षल् (क्षाल्) + अय + ति = क्षालयति । Exception कथ् = कथयति ॥

4. There are only 2 sets of roots in this conjugation viz., आत्मनेपदिनः and उभयपदिनः ॥

॥ चुर् स्तेये to steal सकर्मकः—उभयपदी ॥

॥ परस्मैपदे रूपाणि ॥

लट्	प्र. पु.	चोरयति	चोरयतः	चोरयन्ति
लङ्	प्र. पु.	अचोरयत्	अचोरयताम्	अचोरयन्
लोट्	प्र. पु.	चोरयतु, चोरयतात्	चोरयताम्	चोरयन्तु
लिङ्	प्र. पु.	चोरयेत्	चोरयेताम्	चोरयेयुः

इत्यादि 'भू' धातुवत् (Page 9) रूपाणि ॥

॥ आत्मनेपदे रूपाणि ॥

लट्	प्र. पु.	चोरयते	चोरयेते	चोरयन्ते
लङ्	प्र. पु.	अचोरयत	अचोरयेताम्	अचोरयन्त
लोट्	प्र. पु.	चोरयताम्	चोरयेताम्	चोरयन्ताम्
लिङ्	प्र. पु.	चोरयेत	चोरयेयाताम्	चोरयेरन्

इत्यादि 'लभ्' धातुवत् (Page 10) रूपाणि ।

दशमगणे चुरादौ (10th Conjugation) ४१०

धातवः सन्ति । तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

॥ आत्मनेपदिनः ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. अर्थ्	याच्ञायाम् to request	अर्थयते ।
2. कुत्स्	अवक्षेपणे to abuse	कुत्सयते ।
3. चित् (चेत्)	सञ्चेतने to perceive	चेतयते ।
4. तर्ज्	तर्जने to threaten	तर्जयते ।
5. दश् (दंश्) *	दशने to bite	दंशयते ।
6. भर्त्स्	भर्त्सने to threaten	भर्त्सयते ।
7. भू *	प्राप्तौ to obtain	भावयते ।
8. मन्त्र्	गुप्तपरिभाषणे to consult	मन्त्रयते ।
9. मृग् *	अन्वेषणे to seek, to hunt	मृगयते ।
10. विद्	चेतनाख्याननिवासेषु to tell, etc.	वेदयते ।
11. स्पश्	संश्लेषणे to embrace	स्पाशयते ।
12. लल	ईप्सायाम् to fondle	लालयते ।

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै.	आत्मने
13. चुर्	स्तेये to steal	चोरयति	ते
14. अङ्क्	पदे लक्षणे च to mark	अङ्कयति	ते
15. अर्ह् *	पूजायां to worship	अर्हयति	ते

* दश् and अर्ह् belong to 1st conjugation also in परस्मैपद—दशति, अर्हति ॥

* भू (प्राप्तौ), takes optionally the 1st conj. sign. also—भवते ॥

* मृग् belongs to the 4th conj. also—मृग्यते ॥

धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
16. अवधीर्	अवधीरणे to disrespect	अवधीरयति	ते
17. ईर् *	क्षेपे to throw	ईरयति	ते
18. कथ्	वाक्यप्रबन्धे to tell	कथयति	ते
19. कर्ण्	भेदने to bore	कर्णयति	ते
	(कर्ण् with आ to hear)	आकर्णयति	ते
20. कल्	गतौ संख्याने च to count	कलयति	ते
21. कृत् (कीर्त्)	संशब्दने to celebrate	कीर्तयति	ते
22. कृप	सामर्थ्ये to be able	कृपयति	ते
23. क्रन्द	(generally with आ) क्रन्द-सातत्ये to cry continually	क्रन्दयति	ते
24. क्षप्	प्रेरणे to throw, to cast	क्षपयति	ते
25. क्षल्	शौचकर्मणि to wash	क्षालयति	ते
26. खण्ड्	भेदने to break into pieces	खण्डयति	ते
27. गण्	संख्याने to count	गणयति	ते
28. गर्ज्	शब्दे to roar	गर्जयति	ते
29. गर्ह् *	विनिन्दने to blame	गर्हयति	ते
30. गवेष्	मार्गणे to seek	गवेषयति	ते
31. गुण्ठ्	वेष्टने to cover	गुण्ठयति	ते
32. गुप्	भाषायां भासने च to conceal	गोपयति	ते
33. ग्रन्थ् *	बन्धने, सन्दर्भे च to arrange	ग्रन्थयति	ते
34. ग्रस्	ग्रहणे to take, to devour	ग्रसयति	ते
35. घुष् *	विशब्दने to proclaim	घोषयति	ते

* ईर्, ग्रन्थ and घुष् belong to 1st conj. also in परस्मैपद e.g. ईरति, ग्रन्थति, घोषति ॥

* गर्ह् *belongs to 1st conj. also in आत्म—गर्हते ॥

धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
36. चित्र्	चित्रकरणे to paint	चित्रयति	ते
37. चिन्त्	स्मृत्याम् to think	चिन्तयति	ते
38. चिह्न	लक्षणे (सौत्रधातुः) to mark	चिह्नयति	ते
39. चुद्	संचोदने to push on	चोदयति	ते
40. चूर्ण्	प्रेरणे संकोचने च to crush	चूर्णयति	ते
41. छद्	आवरणे to conceal	छादयति	ते
42. छर्द्	वमने to vomit	छर्दयति	ते
43. ज्ञप्	ज्ञाने ज्ञापने च to know	ज्ञापयति	ते
44. ज्ञा (ज्ञाप्)	(generally with आ नियोगे to command	आज्ञापयति	ते
45. तड्	आघाते to strike, to beat	ताडयति	ते
46. तर्क	वितर्के to guess	तर्कयति	ते
47. तप्*	सन्तापे to heat, to burn	तापयति	ते
48. तुल्	उन्माने to weigh	तोलयति	ते
49. तृप्	तृप्तौ to please	तर्पयति	ते
50 दण्ड्	दमने to punish	दण्डयति	ते
51. धू (धून्)	कंपने to shake, to agitate	धूनयति	ते
52. धृ	धारणे to hold. to owe	धारयति	ते
53. ध्वन्	अव्यक्ते शब्दे to sound	ध्वनयति	ते
54. पार्	कर्मसमाप्तौ to accomplish	पारयति	ते
55. पाल्	रक्षणे to protect	पालयति	ते
56. पीड्	अवगाहने to afflict	पीडयति	ते
57. पूज्	पूजायां to worship	पूजयति	ते

* तप् belongs to 1st conj. also in परस्मैपद—तपति ॥

	धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
58	पूर्*	आप्यायने to cover	पूरयति	ते
59.	पॄ*	पूरणे to fill	पारयति	ते
60	प्रथ्*	प्रख्याने to proclaim	प्रथयति	ते
61	प्री* (प्रीण्)	तर्पणे to please	प्रीणयति	ते
62.	भक्ष्	अदने to eat	भक्षयति	ते
63.	भू	अवकल्कने to be purified	भावयति	ते
64.	भूष्*	अलङ्कारे to adorn	भूषयति	ते
65.	मण्ड्	भूषायां to adorn	मण्डयति	ते
66.	मन्त्र्	गुप्तभाषणे to consult	मन्त्रयति	ते
67.	मह्*	पूजायाम् to worship	महयति	ते
68.	मान्*	पूजायाम् to worship	मानयति	ते
69.	मार्ग्*	अन्वेषणे to seek	मार्गयति	ते
70	मार्ज्	शुद्धौ to purify	मार्जयति	ते
71.	मिश्र	सम्पर्के to mix	मिश्रयति	ते
72.	मुच्	प्रमोचने to set free	मोचयति	ते
73.	मुद्	संसर्गे to mix	मोदयति	ते
74.	मूत्र्	प्रस्रवणे to discharge urine	मूत्रयति	ते
75.	मृज्	शौचे to wipe off	मार्जयति	ते

*पूर् belongs to 4th conj. also पूर्यते ॥

* प्रथ् belongs to 1st conj. also in आत्मने —प्रथते ॥

* प्री belongs to 1st conj. also in उभयपद

e.g. प्रयति—ते ॥

* पॄ, भूष्, मह्, मान्, मार्ग्, मूत्र्, and मृज् belong to 1st conj. also in परस्मै e.g. परति, भूषति, महति, मानति, मार्गति, मूत्रति and मार्जति ॥

	धातुः	अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
76.	मृष्	तितिक्षायाम् to forgive	मर्षयति	ते
77.	युज्*	संयमने to bind	योजयति	ते
78.	रच्	प्रतियत्ने to arrange	रचयति	ते
79.	रह्*	त्यागे to abandon	रहयति	ते
80.	रुष्	रोषे to be angry	रोषयति	ते
81.	रूप्	रूपक्रियायाम् to form	रूपयति	ते
82.	लक्ष्*	आलोचने to see, to look at	लक्षयति	ते
83.	लंघ्	सीमातिक्रमे to transgress	लंघयति	ते
84.	लोक्	दीप्तौ to shine	लोकयति	ते
85.	लोच्	दर्शने to see, to perceive	लोचयति	ते
86.	वच्*	परिभाषणे to speak	वाचयति	ते
87.	वर्ध्	पूरणे to fill	वर्धयति	ते
88.	वद्*	सन्देशवचने to inform	वादयति	ते
89.	वर्	ईप्सायाम् to desire	वरयति	ते
90.	वर्ण्	गुणवचने to describe	वर्णयति	ते
91.	वस्	निवासे to dwell	वसयति	ते
92.	वीज्	व्यजने to fan	वीजयति	ते
93.	वृ*	आवरणे to cover	वारयति	ते
94.	वृज्*	वर्जने to avoid	वर्जयति	ते
95.	व्यय्	वित्तसमुत्सर्गे to expend	व्यययति	ते

* युज्, रह्, वच् and वृज् belong to 1st conj. also in परस्मै e.g. योजति, रहति, वचति, वर्जति ॥

* लक्ष् belongs to 1st conj. in आत्म. लक्षते ॥

* वद्, वृ and व्यय् belong to 1st conj. also in उभयपद. e.g, वदति—ते, वरति—ते, व्ययति—ते ॥

धातुः		अर्थः	परस्मै.	आत्मने.
96.	व्रण्*	गात्रविचूर्णने to wound	व्रणयति	ते
97.	शब्द्	आविष्कारे to utter	शब्दयति	ते
98.	शील्*	उपधारणे to exercise	शीलयति	ते
99.	श्रण्*	(generally with वि)दाने to give	विश्राणयति	ते
100.	श्लिष्	श्लेषणे to embrace	श्लेषयति	ते
101.	सभाज्	प्रीतिदर्शनयोः to please	सभाजयति	ते
102.	सह्	मर्षणे to forbear	साहयति	ते
103.	सान्त्व्	सामप्रयोगे to console	सान्त्वयति	ते
104.	सुख्	सुखक्रियायां to make happy	सुखयति	ते
105.	सूद्	क्षरणे to wound	सूदयति	ते
106.	स्पृह्	ईप्सायाम् to wish	स्पृहयति	ते
107.	स्फुट्	भेदने to burst	स्फोटयति	ते
108.	स्वाद्	आस्वादे to taste	स्वादयति	ते
109.	हिंस्	हिंसायाम् to injure	हिंसयति	ते
110.	ह्लप्	व्यक्तायां वाचि to speak	ह्लपयति	ते

॥ इति चुरादिगणः ॥

---

*व्रण् and श्रण् belong to 1st conj. also in परस्मै. e.g, व्रणति, शीलति and श्रणति ॥

द्वितीयगणः—अदादिः (2nd Conjugation)

1. Roots of the 2nd conjugation take no विकरणप्रत्यय; therefore terminations are directly applied to them.

2. The base of the roots of the 2nd group of conjugational classes undergoes many modifications. Hence they are conjugated separately.

द्वितीयगणे—अदादौ (2nd Conjugation)

७२ धातवः सन्ति । तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. अद्	भक्षणे to eat	अत्ति ।
2. अन्	प्राणने to breathe	अनिति ।
3. अस्	भुवि to be	अस्ति ।
4. इ	गतौ to go	एति ।
5. क्ष्णु	तेजने to sharpen	क्ष्णौति ।
6. ख्या	प्रकथने to tell	ख्याति ।
7. चकास्	दीप्तौ to shine	चकास्ति ।
8. जागृ	निद्राक्षये to be awake	जागर्ति ।
9. दरिद्रा	दुर्गतौ to be poor	दरिद्राति ।
10. दा	लवने to cut	दाति ।
11. द्रा	लवने to cut	द्राति ।

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
12. नु	स्तुतौ to praise	नौति ।
13. पा	रक्षणे to protect	पाति ।
14. प्रा	पूरणे to fill	प्राति ।
15. प्सा	भक्षणे to eat	प्साति ।
16. भा	दीप्तौ to shine	भाति ।
17. मा	माने to measure	माति ।
18. मृज्	शुद्धौ to cleanse	मार्ष्टि ।
19. या	प्रापणे to go	याति ।
20. यु	मिश्रणे to join	यौति ।
21. रा	दाने to give	राति ।
22. रु	शब्दे to cry	रौति—रवीति ।
23. रुद्	अश्रुविमोचने to cry	रोदिति ।
24. ला	आदाने to take	लाति
25. वच्[1]	परिभाषणे to speak	वक्ति ।
26. वा	गतिगंधनयोः to go, blow	वाति ।
27. विद्	ज्ञाने to know	वेत्ति, वेद ।
28. शास्	अनुशिष्टौ to rule	शास्ति ।
29. श्रा	पाके to cook	श्राति ।
30. श्वस्	प्राणने to breathe	श्वसिति ।
31. स्ना	शौचे to bathe	स्नाति ।
32. स्वप्	शये to sleep	स्वपिति ।
33. हन्	हिंसागत्योः to kill, to go	हन्ति ।

[1] वच् is उभयपदी in non-conjugational tenses.

॥ आत्मनेपदिनः ॥

	धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
34.	आस्	उपवेशने to sit	आस्ते ।
35.	इ (with अधि)	अध्ययने to study	अधीते ।
36.	ईड्	स्तुतौ to praise	ईट्टे ।
37.	ईश्	ऐश्वर्ये to rule, to command	ईष्टे ।
38.	चक्ष्	व्यक्तायां वाचि to speak	चष्टे ।
39.	वस्	आच्छादने to dress	वस्ते ।
40.	शास् (with आ)	इच्छायाम् to desire	आशास्ते ।
41.	शी	स्वप्ने to sleep	शेते ।
42.	सू	प्राणिप्रसवे to give birth to	सूते ।
43.	ह्नु	अपनयने to conceal	ह्नुते ।

॥ उभयपदिनः ॥

			परस्मै.	आत्मने.
44.	ऊर्णु	आच्छादने to cover	ऊर्णौति, ऊर्णोति	ऊर्णुते
45.	दिह्	उपचये to increasase	देग्धि—	दिग्धे
46.	दुह्	प्रपूरणे to milk	दोग्धि—	दुग्धे
47.	द्विष्	अप्रीतौ to hate	द्वेष्टि—	द्विष्टे
48.	ब्रू	व्यक्तायां वाचि to speak	ब्रवीति, आह	ब्रूते
49.	लिह्	आस्वादने to like	लेढि—	लीढे
50.	स्तु	स्तुतौ to praise	स्तौति स्तवीति	स्तुते स्तुवीते

।। परस्मैपदिनः ।।

1. अद् भक्षणे to eat सकर्मकः

लट्—Present Tense

प्र.	अत्ति	अत्तः	अदन्ति
म.	अत्सि	अत्थः	अत्थ
उ.	अद्मि	अद्वः	अद्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	आदत्	आत्ताम्	आदन्
म.	आदः	आत्तम्	आत्त
उ.	आदम्	आद्व	आद्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	अत्तु—अत्तात्,	अत्ताम्	अदन्तु
म.	अद्धि—अत्तात्	अत्ताम्	अत्त
उ.	अदानि	अदाव	अदाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	अद्यात्	अद्याताम्	अद्युः
म.	अद्याः	अद्यातम्	अद्यात
उ.	अद्याम्	अद्याव	अद्याम

3. अस्—भुवि to be अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	अस्ति	स्तः	सन्ति
म.	असि	स्थः	स्थ
उ.	अस्मि	स्वः	स्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र	आसीत्	आस्ताम्	आसन्
म	आसीः	आस्तम्	आस्त
उ	आसम्	आस्व	आस्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	अस्तु - स्तात्,	स्ताम्	सन्तु
म.	एधि - स्तात्,	स्तम्	स्त
उ.	असानि	असाव	असाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	स्यात्	स्याताम्	स्युः
म.	स्याः	स्यातम्	स्यात
उ.	स्याम्	स्याव	स्याव

19. या प्रापणे to go सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	याति	यातः	यान्ति
म.	यासि	याथः	याथ
उ.	यामि	यावः	यामः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अयात्	अयाताम्	अयुः, अयान्
म.	अयाः	अयातम्	अयात
उ.	अयाम्	अयाव	अयाम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	यातु - यातात्,	याताम्	यान्तु
म.	याहि - यातात्,	यातम्	यात
उ.	यानि	याव	याम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	यायात्	यायाताम्	यायुः
म.	यायाः	यायातम्	यायात
उ.	यायाम्	यायाव	यायाम

एवं ६ ख्या, १० त्रा, ११ द्रा, १२ दा, १४ प्रा, १५ प्सा, १६ भा, १७ मा, २१ रा, २४ ला, २६ वा, २९ श्रा & ३१ स्ना धातूनां रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

4. इ गतौ to go—सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	एति	इतः	यन्ति
म.	एषि	इथः	इथ
उ.	एमि	इवः	इमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	ऐत्	ऐताम्	आयन्
म.	ऐः	ऐतम्	ऐत
उ.	आयम्	ऐव	ऐम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	एतु - इतात्,	इताम्	यन्तु
म.	इहि - इतात्,	इतम्	इत
उ.	अयानि	अयाव	अयाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	इयात्	इयाताम्	इयुः
म.	इयाः	इयातम्	इयात
उ.	इयाम्	इयाव	इयाम

2. अन् प्राणने to breathe अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	अनिति	अनितः	अनन्ति
म.	अनिषि	अनिथः	अनिथ
उ.	अनिमि	अनिवः	अनिमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	आनीत् - आनत्,	आनिताम्	आनन्
म.	आनीः - आनः,	आनितम्	आनित
उ.	आनम्	आनिव	आनिम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	अनितु - अनितात्,	अनिताम्	अनन्तु
म.	अनिहि - अनितात्,	अनितम्	अनित
उ.	अनानि	अनाव	अनाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	अन्यात्	अन्याताम्	अन्युः
म.	अन्याः	अन्यातम्	अन्यात
उ.	अन्याम्	अन्याव	अन्याम

एवं ३० श्वस्, ३२ स्वप् धात्वोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

23. रुद् अश्रुविमोचने to cry अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	रोदिति	रुदितः	रुदन्ति
म.	रोदिषि	रुदिथः	रुदिथ
उ.	रोदिमि	रुदिवः	रुदिमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अरोदीत् - अरोदत्,	अरुदिताम्	अरुदन्
म.	अरोदीः - अरोदः,	अरुदितम्	अरुदित
उ.	अरोदम्	अरुदिव	अरुदिम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	रोदितु - रुदितात्,	रुदिताम्	रुदन्तु
म.	रुदिहि - रुदितात्,	रुदितम्	रुदित
उ.	रोदानि	रोदाव	रोदाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	रुद्यात्	रुद्याताम्	रुद्युः
म.	रुद्याः	रुद्यातम्	रुद्यात
उ.	रुद्याम्	रुद्याव	रुद्याम

12. नु स्तुतौ to praise सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Peresent Tense.

प्र.	नौति	नुतः	नुवन्ति
म.	नौषि	नुथः	नुथ
उ.	नौमि	नुवः	नुमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अनौत्	अनुताम्	अनुवन्
म.	अनौः	अनुतम्	अनुत
उ.	अनवम्	अनुव	अनुम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	नौतु - नुतात्,	नुताम्	नुवन्तु
म.	नुहि - नुतात्,	नुतम्	नुत
उ.	नवानि	नवाव	नवाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	नुयात्	नुयाताम्	नुयुः
म.	नुयाः	नुयातम्	नुयात
उ.	नुयाम्	नुयाव	नुयाम

एवं ५ क्ष्णु, २० यु धात्वोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

7. चकास् to shine अकर्मकः— परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	चकास्ति	चकास्तः	चकासति
म.	चकास्सि	चकास्थः	चकास्थ
उ.	चकास्मि	चकास्वः	चकास्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अचकात्	अचकास्ताम्	अचकासुः
म.	अचकात् - अचकाः,	अचकास्तम्	अचकास्त
उ.	अचकासम्	अचकास्व	अचकास्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	चकास्तु - चकास्तात्,	चकास्ताम्	चकासतु
म.	चकाधि - चकास्तात् ,	चकास्तम्	चकास्त
उ.	चकासानि	चकासाव	चकासाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	चकास्यात	चकास्याताम्	चकास्युः
म.	चकास्याः	चकास्यातम्	चकास्यात
उ.	चकास्याम्	चकास्याव	चकास्याम

4

४. जागृ निद्राक्षये to be awake अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	जागर्ति	जागृतः	जाग्रति
म.	जागर्षि	जागृथः	जागृथ
उ.	जागर्मि	जागृवः	जागृमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अजागः	अजागृताम्	अजागरुः
म.	अजागः	अजागृतम्	अजागृत
उ.	अजागरम्	अजागृव	अजागृम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	जागर्तु - जागृतात्,	जागृताम्	जाग्रतु
म.	जागृहि - जागृतात्,	जागृतम्	जागृत
उ.	जागराणि	जागराव	जागराम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	जागृयात्	जागृयाताम्	जागृयुः
म.	जागृयाः	जागृयातम्	जागृयात
उ.	जागृयाम्	जागृयाव	जागृयाम

9. दरिद्रा दुर्गतौ to be poor अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	दरिद्राति	दरिद्रितः	दरिद्रति
म.	दरिद्रासि	दरिद्रिथः	दरिद्रिथ
उ.	दरिद्रामि	दरिद्रिवः	दरिद्रिमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अदरिद्रात्	अदरिद्रिताम्	अदरिद्रुः
म.	अदरिद्राः	अदरिद्रितम्	अदरिद्रित
उ.	अदरिद्राम्	अदरिद्रिव	अदरिद्रिम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	दरिद्रातु - दरिद्रितात् ,	दरिद्रिताम्	दरिद्रतु
म.	दरिद्रिहि- दरिद्रितात् ,	दरिद्रितम्	दरिद्रित
उ.	दरिद्राणि	दरिद्राव	दरिद्राम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	दरिद्रियात्	दरिद्रियाताम्	दरिद्रियुः
म.	दरिद्रियाः	दरिद्रियातम्	दरिद्रियात
उ.	दरिद्रियाम्	दरिद्रियाव	दरिद्रियाम

18. मृज् शुद्धौ to cleanse सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	मार्ष्टि	मृष्टः	मृजन्ति, मार्जन्ति
म.	मार्क्षि	मृष्ठः	मृष्ठ
उ.	मार्ज्मि	मृज्वः	मृज्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अमार्ट्	अमृष्टाम्	अमृजन्, अमार्जन्
म.	अमार्ट्	अमृष्टम्	अमृष्ट
उ.	अमार्जम्	अमृज्व	अमृज्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	मार्ष्टु - मृष्टात्,	मृष्टाम्	मृजन्तु, मार्जन्तु
म.	मृड्ढि- मृष्टात्,	मृष्टम्	मृष्ट
उ.	मार्जानि	मार्जाव	मार्जाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	मृज्यात्	मृज्याताम्	मृज्युः
म.	मृज्याः	मृज्यातम्	मृज्यात
उ.	मृज्याम्	मृज्याव	मृज्याम

25. वच् परिभाषणे to speak द्विकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	वक्ति	वक्तः	*
म.	वक्षि	वक्थः	वक्थ
उ.	वच्मि	वच्वः	वच्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अवक्-ग्	अवक्ताम्	अवचन्
म.	अवक्-ग्	अवक्तम्	अवक्त
उ.	अवचम्	अवच्व	अवच्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	वक्तु, वक्तात्	वक्ताम्	वचन्तु
म.	वग्धि, वक्तात्	वक्तम्	वक्त
उ.	वचानि	वचाव	वचाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	वच्यात्	वच्याताम्	वच्युः
म.	वच्याः	वच्यातम्	वच्यात
उ.	वच्याम्	वच्याव	वच्याम

* वच् is deficient in the 3rd person Plural (प्रथमपुरुष-बहुवचनम्) in Present Tense—लट् ॥

27, *विद् ज्ञाने to know सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense (प्रथमं रूपम्)

प्र.	वेत्ति	वित्तः	विदन्ति
म.	वेत्सि	वित्थः	वित्थ
उ.	वेद्मि	विद्वः	विद्मः

लट् (द्वितीयं रूपम्)

प्र.	वेद	विदतुः	विदुः
म.	वेत्थ	विदथुः	विद
उ.	वेद	विद्व	विद्म

लङ् Imperfeet Past Tense

प्र.	अवेत्	अवित्ताम्	अविदुः
म.	अवेत्-अवेः,	अवित्तम्	अवित्त
उ.	अवेदम्	अविद्व	अविद्म

---

* This root is fouad in the 4th (विद्यते) 6th विन्दति---ते) and 7th (विन्ते) conjugations also. Thc usage of the above roots may be noted in the following stanza:—

सत्तायां विद्यते, ज्ञाने वेत्ति, विन्ते विचारणे ।
विन्दते विन्दति प्राप्तौ रूपभेदो विदेः स्मृतः ॥

लोट्—Imperative Mood (प्रथमं रूपम्)

प्र.	वेत्तु-वित्तात्	वित्ताम्	विदन्तु
म.	विद्धि - वित्तात्	वित्तम्	वित्त
उ.	वेदानि	वेदाव	वेदाम

लोट् (द्वितीयं रूपम्)

प्र.	विदाङ्करोतु विदाङ्कुरुतात्	विदाङ्कुरुताम्	विदाङ्कुर्वन्तु
म.	विदाङ्कुरु विदाङ्कुरुतात्	विदाङ्कुरुतम्	विदाङ्कुरुत
उ.	विदाङ्करवाणि	विदाङ्करवाव	विदाङ्करवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	विद्यात्	विद्याताम्	विद्युः
म.	विद्याः	विद्यातम्	विद्यात
उ.	विद्याम्	विद्याव	विद्याम

---

28. शासु अनुशिष्टौ to govern द्विकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	शास्ति	शिष्टः	शासति
म.	शास्सि	शिष्ठः	शिष्ठ
उ.	शास्मि	शिष्वः	शिष्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अशात्-द्	अशिष्टाम्	अशासुः
म.	अशात्-द् , अशाः	अशिष्टम्	अशिष्ट
उ.	अशासम्	अशिष्व	अशिष्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	शास्तु - शिष्टात्	शिष्टाम्	शासतु
म.	शाधि - शिष्टात्	शिष्टम्	शिष्ट
उ.	शासानि	शासाव	शासाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	शिष्यात्	शिष्यातास्	शिष्युः
म.	शिष्याः	शिष्यातम्	शिष्यात
उ.	शिष्याम्	शिष्याव	शिष्याम

33. हन् हिंसागत्योः to kill, to go सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense

प्र.	हन्ति	हतः	घ्नन्ति
म.	हंसि	हथः	हथ
उ.	हन्मि	हन्वः	हन्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अहन्	अहताम्	अघ्नन्
म.	अहन्	अहतम्	अहत
उ.	अहनम्	अहन्व	अहन्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	हन्तु - हतात्,	हताम्	घ्नन्तु
म.	जहि - हतात्,	हतम्	हत
उ.	हनानि	हनाव	हनाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	हन्यात्	हन्याताम्	हन्युः
म.	हन्याः	हन्यातम्	हन्यात
उ.	हन्याम्	हन्याव	हन्याम

इति अदादौ परस्मैपदिनः ॥

॥ अदादौ आत्मनेपदिनः ॥

34. आस् उपवेशने to sit अकर्मकः—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र॰	आस्ते	आसाते	आसते
म॰	आस्से	आसाथे	आध्वे
उ॰	आसे	आस्वहे	आस्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र॰	आस्त	आसाताम्	आसत
म॰	आस्थाः	आसाथाम्	आध्वम्
उ॰	आसि	आस्वहि	आस्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र॰	आस्ताम्	आसाताम्	आसताम्
म॰	आस्स्व	आसाथाम्	आध्वम्
उ॰	आसै	आसावहै	आसामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र॰	आसीत	आसीयाताम्	आसीरन्
म॰	आसीथाः	आसीयाथाम्	आसीध्वम्
उ॰	आसीय	आसीवहि	आसीमहि

एवं ३९ वस्, ४० शास् (with आ) धात्वोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

35 इ अध्ययने (नित्यं अधिपूर्वः always with अधि)

to study सकर्मकः—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र॰	अधीते	अधीयाते	अधीयते
म॰	अधीषे	अधीयाथे	अधीध्वे
उ॰	अधीये	अधीवहे	अधीमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र॰	अध्यैत	अध्यैयाताम्	अध्यैयत
म॰	अध्यैथाः	अध्यैयाथाम्	अध्यैध्वम्
उ॰	अध्यैयि	अध्यैवहि	अध्यैमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र॰	अधीताम्	अधीयाताम्	अधीयताम्
म॰	अधीष्व	अधीयाथाम्	अधीध्वम्
उ॰	अध्ययै	अध्ययावहै	अध्ययामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र॰	अधीयीत	अधीयीयाताम्	अधीयीरन्
म॰	अधीयीथाः	अधीयीयाथाम्	अधीयीध्वम्
उ॰	अधीयीय	अधीयीवहि	अधीयीमहि

36. ईड स्तुतौ to Praise सकर्मकः—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	ईट्टे	ईडाते	ईडते
म.	ईडिषे	ईडाथे	ईडिध्वे
उ.	ईडे	ईड्वहे	ईड्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	ऐट्ट	ऐडाताम्	ऐडत
म.	ऐट्ठाः	ऐडाथाम्	ऐड्ढ्वम्
उ.	ऐडि	ऐड्वहि	ऐड्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	ईट्टाम्	ईडाताम्	ईडताम्
म.	ईडिष्व	ईडाथाम्	ईडिध्वम्
उ.	ईडै	ईडावहै	ईडामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	ईडीत	ईडीयाताम्	ईडीरन्
म.	ईडीथाः	ईडीयाथाम्	ईडीध्वम्
उ.	ईडीय	ईडीवहि	ईडीमहि

37. ईश् ऐश्वर्ये to rule अकर्मकः—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	ईष्टे	ईशाते	ईशते
म.	ईशिषे	ईशाथे	ईशिध्वे
उ.	ईशे	ईश्वहे	ईश्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	ऐष्ट	ऐशाताम्	ऐशत
म.	ऐष्ठाः	ऐशाथाम्	ऐड्ढ्वम्
उ.	ऐशि	ऐश्वहि	ऐश्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	ईष्टाम्	ईशाताम्	ईशताम्
म.	ईशिष्व	ईशाथाम्	ईशिध्वम्
उ.	ईशै	ईशावहै	ईशामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	ईशीत	ईशीयाताम्	ईशीरन्
म.	ईशीथाः	ईशीयाथाम्	ईशीध्वम्
उ.	ईशीय	ईशीवहि	ईशीमहि

38. चक्ष् व्यक्तायां वाचि to speak सकर्मक:—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	चष्टे	चक्षाते	चक्षते
म.	चक्षे	चक्षाथे	चड्ढ्वे
उ.	चक्षे	चक्ष्वहे	चक्ष्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अचष्ट	अचक्षाताम्	अचक्षत
म.	अचष्ठाः	अचक्षाथाम्	अचड्ढ्वम्
उ.	अचक्षि	अचक्ष्वहि	अचक्ष्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	चष्टाम्	चक्षाताम्	चक्षताम्
म.	चक्ष्व	चक्षाथाम्	चड्ढ्वम्
उ.	चक्षै	चक्षावहै	चक्षामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	चक्षीत	चक्षीयाताम्	चक्षीरन्
म.	चक्षीथाः	चक्षीयाथाम्	चक्षीध्वम्
उ.	चक्षीय	चक्षीवहि	चक्षीमहि

41. शी स्वप्ने to sleep अकर्मक: आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	शेते	शयाते	शेरते
म.	शेषे	शयाथे	शेध्वे
उ.	शये	शेवहे	शेमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अशेत	अशयाताम्	अशेरत
म.	अशेथाः	अशयाथाम्	अशेध्वम्
उ.	अशयि	अशेवहि	अशेमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	शेताम्	शयाताम्	शेरताम्
म.	शेष्व	शयाथाम्	शेध्वम्
उ.	शयै	शयावहै	शयामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	शयीत	शयीयाताम्	शयीरन्
म.	शयीथाः	शयीयाथाम्	शयीध्वम्
उ.	शयीय	शयीवहि	शयीमहि

42. सू प्राणिप्रसवे to give birth to सकर्मकः आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	सूते	सुवाते	सुवते
म.	सूषे	सुवाथे	सूध्वे
उ.	सुवे	सूवहे	सूमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	असूत	असुवाताम्	असुवत
म.	असूथाः	असुवाथाम्	असूध्वम्
उ.	असुवि	असूवहि	असूमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	सूताम्	सुवाताम्	सुवताम्
म.	सूष्व	सुवाथाम्	सूध्वम्
उ.	सुवै	सुवावहै	सुवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	सुवीत	सुवीयाताम्	सुवीरन्
म.	सुवीथाः	सुवीयाथाम्	सुवीध्वम्
उ.	सुवीय	सुवीवहि	सुवीमहि

———

43. ह्नु (with नि) अपनयने to conceal सकर्मक:-आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	निह्नुते	निह्नुवाते	निह्नुवते
म.	निह्नुषे	निह्नुवाथे	निह्नुध्वे
उ.	निह्नुवे	निह्नुवहे	निह्नुमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	न्यह्नुत	न्यह्नुवाताम्	न्यह्नुवत
म.	न्यह्नुथाः	न्यह्नुवाथाम्	न्यह्नुध्वम्
उ.	न्यह्नुवि	न्यह्नुवहि	न्यह्नुमहि

लोट् Imperative Mood

प्र.	निह्नुताम्	निह्नुवाताम्	निह्नुवताम्
म.	निह्नुष्व	निह्नुवाथाम्	निह्नुध्वम्
उ.	निह्नुवै	निह्नुवावहै	निह्नुवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	निह्नुवीत	निह्नुवीयाताम्	निह्नुवीरन्
म.	निह्नुवीथाः	निह्नुवीयाथाम्	निह्नुवीध्वम्
उ.	निह्नुवीय	निह्नुवीवहि	निह्नुवीमहि

इति अदादौ आत्मनेपदिन: ॥

॥ अथ अदादौ उभयपदिनः ॥

44, ऊर्णु आच्छादने to cover सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	ऊर्णौति - ऊर्णोति	ऊर्णुतः	ऊर्णुवन्ति
म.	ऊर्णौषि - ऊर्णोषि,	ऊर्णुथः	ऊर्णुथ
उ.	ऊर्णौमि - ऊर्णोमि,	ऊर्णुवः	ऊर्णुमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	और्णोत्	और्णुताम्	और्णुवन्
म.	और्णोः	और्णुतम्	और्णुत
उ.	और्णवम्	और्णुव	और्णुम

लोट्—Imperative Mood

प्र.	ऊर्णौतु - ऊर्णोतु ऊर्णुतात्	ऊर्णुताम्	ऊर्णुवन्तु
म.	ऊर्णुहि - ऊर्णुतात्	ऊर्णुतम्	ऊर्णुत
उ.	ऊर्णवानि	ऊर्णवाव	ऊर्णवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	ऊर्णुयात्	ऊर्णुयाताम्	ऊर्णुयुः
म.	ऊर्णुयाः	ऊर्णुयातम्	ऊर्णुयात
उ.	ऊर्णुयाम्	ऊर्णुयाव	ऊर्णुयाम

ऊर्णु

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense

प्र.	ऊर्णुते	ऊर्णुवाते	ऊर्णुवते
म.	ऊर्णुषे	ऊर्णुवाथे	ऊर्णुध्वे
उ.	ऊर्णुवे	ऊर्णुवहे	ऊर्णुमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	और्णुत	और्णुवाताम्	और्णुवत
म.	और्णुथाः	और्णुवाथाम्	और्णुध्वम्
उ.	और्णुवि	और्णुवहि	और्णुमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	ऊर्णुताम्	ऊर्णुवाताम्	ऊर्णुवताम्
म.	ऊर्णुष्व	ऊर्णुवाथाम्	ऊर्णुध्वम्
उ.	ऊर्णवै	ऊर्णवावहै	ऊर्णवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	ऊर्णुवीत	ऊर्णुवीयाताम्	ऊर्णुवीरन्
म.	ऊर्णुवीथाः	ऊर्णुवीयाथाम्	ऊर्णुवीध्वम्
उ.	ऊर्णुवीय	ऊर्णुवीवहि	ऊर्णुवीमहि

45. दिह् उपचये to increase अकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	देग्धि	दिग्धः	दिहन्ति
म.	धेक्षि	दिग्धः	दिग्ध
उ.	देह्मि	दिह्वः	दिह्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अधेक्-ग्	अदिग्धाम्	अदिहन्
म.	अधेक्-ग्	अदिग्धम्	अदिग्ध
उ.	अदेहम्	अदिह्व	अदिह्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	देग्धु-दिग्धात्,	दिग्धाम्	दिहन्तु
म.	दिग्धि-दिग्धात्,	दिग्धम्	दिग्ध
उ.	देहानि	देहाव	देहाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	दिह्यात्	दिह्याताम्	दिह्युः
म.	दिह्याः	दिह्यातम्	दिह्यात
उ.	दिह्याम्	दिह्याव	दिह्याम

दिह्

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense.

प्र.	दिग्धे	दिहाते	दिहते
म.	धिक्षे	दिहाथे	धिग्ध्वे
उ.	दिहे	दिह्वहे	दिह्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अदिग्ध	अदिहाताम्	अदिहत
म.	अदिग्धाः	अदिहाथाम्	अधिग्ध्वम्
उ.	अदिहि	अदिह्वहि	अदिह्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	दिग्धाम्	दिहाताम्	दिहताम्
म.	धिक्ष्व	दिहाथाम्	धिग्ध्वम्
उ.	देहै	देहावहै	देहामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	दिहीत	दिहीयाताम्	दिहीरन्
म.	दिहीथाः	दिहीयाथाम्	दिहीध्वम्
उ.	दिहीय	दिहीवहि	दिहीमहि

46. दुह् प्रपूरणे to milk सकर्मकः उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट् — Present Tense

प्र.	दोग्धि	दुग्धः	दुहन्ति
म.	धोक्षि	दुग्धः	दुग्ध
उ.	दोह्मि	दुह्वः	दुह्मः

लङ् — Imperfect Past Tense.

प्र.	अधोक्-ग्	अदुग्धाम्	अदुहन्
म.	अधोक्-ग्	अदुग्धम्	अदुग्ध
उ.	अदोहम्	अदुह्व	अदुह्म

लोट् — Imperative Mood.

प्र.	दोग्धु-दुग्धात्,	दुग्धाम्	दुहन्तु
म.	दुग्धि-दुग्धात्,	दुग्धम्	दुग्ध
उ.	दोहानि	दोहाव	दोहाम

विधिलिङ् — Potential Mood.

प्र.	दुह्यात्	दुह्याताम्	दुह्युः
म.	दुह्याः	दुह्यातम्	दुह्यात
उ.	दुह्याम्	दुह्याव	दुह्याम

दुह्
(आत्मनेपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	दुग्धे	दुहाते	दुहते
म.	धुक्षे	दुहाथे	धुग्ध्वे
उ.	दुहे	दुह्वहे	दुह्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अदुग्ध	अदुहाताम्	अदुहत
म.	अदुग्धाः	अदुहाथाम्	अदुग्ध्वम्
उ.	अदुहि	अदुह्वहि	अदुह्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	दुग्धाम्	दुहाताम्	दुहताम्
म.	धुक्ष्व	दुहाथाम्	धुग्ध्वम्
उ.	दोहै	दोहावहै	दोहामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	दुहीत	दुहीयाताम्	दुहीरन्
म.	दुहीथाः	दुहीयाथाम्	दुहीध्वम्
उ.	दुहीय	दुहीवहि	दुहीमहि

47. द्विष् अप्रीतौ to hate सकर्मक:—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	द्वेष्टि	द्विष्टः	द्विषन्ति
म.	द्वेक्षि	द्विष्ठः	द्विष्ठ
उ.	द्वेष्मि	द्विष्वः	द्विष्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अद्वेट्	अद्विष्टाम्	अद्विषुः, अद्विषन्
म.	अद्वेट्	अद्विष्टम्	अद्विष्ट
उ.	अद्वेषम्	अद्विष्व	अद्विष्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	द्वेष्टु-द्विष्टात्	द्विष्टाम्	द्विषन्तु
म.	द्विड्ढि-द्विष्टात् ,	द्विष्टम्	द्विष्ट
उ.	द्वेषाणि	द्वेषाव	द्वेषाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	द्विष्यात्	द्विष्याताम्	द्विष्युः
म.	द्विष्याः	द्विष्यातम्	द्विष्यात
उ.	द्विष्याम्	द्विष्याव	द्विष्याम

द्विष्

(आत्मनेपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	द्विष्टे	द्विषाते	द्विषते
म.	द्विक्षे	द्विषाथे	द्विड्ढ्वे
उ.	द्विषे	द्विष्वहे	द्विष्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अद्विष्ट	अद्विषाताम्	अद्विषत
म.	अद्विष्ठाः	अद्विषाथाम्	अद्विड्ढ्वम्
उ.	अद्विषि	अद्विष्वहि	अद्विष्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	द्विष्टाम्	द्विषाताम्	द्विषताम्
म.	द्विक्ष्व	द्विषाथाम्	द्विड्ढ्वम्
उ.	द्वेषै	द्वेषावहै	द्वेषामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	द्विषीत	द्विषीयाताम्	द्विषीरन्
म.	द्विषीथाः	द्विषीयाथाम्	द्विषीध्वम्
उ.	द्विषीय	द्विषीवहि	द्विषीमहि

48. ब्रू व्यक्तायां वाचि to speak सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense. (प्रथमं रूपम्)

प्र.	ब्रवीति	ब्रूतः	ब्रुवन्ति
म.	ब्रवीषि	ब्रूथः	ब्रूथ
उ.	ब्रवीमि	ब्रूवः	ब्रूमः

लट् (द्वितीयं रूपम्)

प्र.	*आह	*आहतुः	*आहुः
म.	*आत्थ	*आहथुः	ब्रूथ
उ.	ब्रवीमि	ब्रूवः	ब्रूमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अब्रवीत्	अब्रूताम्	अब्रुवन्
म.	अब्रवीः	अब्रूतम्	अब्रूत
उ.	अब्रवम्	अब्रूव	अब्रूम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	ब्रवीतु, ब्रूतात्	ब्रूताम्	ब्रुवन्तु
म.	ब्रूहि-ब्रूतात्	ब्रूतम्	ब्रूत
उ.	ब्रवाणि	ब्रवाव	ब्रवाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	ब्रूयात्	ब्रूयाताम्	ब्रूयुः
म.	ब्रूयाः	ब्रूयातम्	ब्रूयात
उ.	ब्रूयाम्	ब्रूयाव	ब्रूयाम

*The root ब्रू takes आह as आदेश in the First 5 Forms of लट् (परस्मैपद)

ब्रू

(आत्मनेपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	ब्रूते	ब्रुवाते	ब्रुवते
म.	ब्रूषे	ब्रुवाथे	ब्रूध्वे
उ.	ब्रुवे	ब्रूवहे	ब्रूमहे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अब्रूत	अब्रुवाताम्	अब्रुवत
म.	अब्रूथाः	अब्रुवाथाम्	अब्रूध्वम्
उ.	अब्रुवि	अब्रूवहि	अब्रूमहि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	ब्रूताम्	ब्रुवाताम्	ब्रुवताम्
म.	ब्रूष्व	ब्रुवाथाम्	ब्रूध्वम्
उ.	ब्रवै	ब्रवावहै	ब्रवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	ब्रुवीत	ब्रुवीयाताम्	ब्रुवीरन्
म.	ब्रुवीथाः	ब्रुवीयाथाम्	ब्रुवीध्वम्
उ.	ब्रुवीय	ब्रुवीवहि	ब्रुवीमहि

49. लिह् आस्वादने to lick सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	लेढि	लीढः	लिहन्ति
म.	लेक्षि	लीढः	लीढ
उ.	लेह्मि	लिह्वः	लिह्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अलेट्	अलीढाम्	अलिहन्
म.	अलेट्	अलीढम्	अलीढ
उ.	अलेहम्	अलिह्व	अलिह्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	लेढु - लीढात्,	लीढाम्	लिहन्तु
म.	लीढि-लीढात्	लीढम्	लीढ
उ.	लेहानि	लेहाव	लेहाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	लिह्यात्	लिह्याताम्	लिह्युः
म.	लिह्याः	लिह्यातम्	लिह्यात
उ.	लिह्याम्	लिह्याव	लिह्याम

लिह्

(आत्मनेपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	लीढे	लिहाते	लिहते
म.	लिक्षे	लिहाथे	लीढ्ढ्वे
उ.	लिहे	लिह्वहे	लिह्महे

लङ् Imperfect Past Tense

प्र.	अलीढ	अलिहाताम्	अलिहत
म.	अलीढाः	अलिहाथाम्	अलीढ्ढ्वम्
उ.	अलिहि	अलिह्वहि	अलिह्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	लीढाम्	लिहाताम्	लिहताम्
म.	लिक्ष्व	लिहाथाम्	लीढ्ढ्वम्
उ.	लेहै	लेहावहै	लेहामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	लिहीत	लिहीयाताम्	लिहीरन्
म.	लिहीथाः	लिहीयाथाम्	लिहीध्वम्
उ.	लिहीय	लिहीवहि	लिहीमहि

50. स्तु, स्तुतौ to Praise सकर्मकः—परस्मैपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	स्तौति-स्तवीति,	स्तुतः - स्तुवीतः	स्तुवन्ति
म.	स्तौषि-स्तवीषि	स्तुथः - स्तुवीथः	स्तुथ-स्तुवीथ
उ.	स्तौमि-स्तवीमि,	स्तुवः - स्तुवीवः,	स्तुमः-स्तुवीमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अस्तौत् - अस्तवीत्,	अस्तुताम् अस्तुवीताम्	अस्तुवन्
म.	अस्तौः - अस्तवीः,	अस्तुतम् अस्तुवीतम्	अस्तुत अस्तुवीत
उ.	अस्तवम्	अस्तुव अस्तुवीव	अस्तुम अस्तुवीम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	स्तौतु -स्तुतात्, स्तवीतु-स्तुवीतात्,	स्तुताम् स्तुवीताम्	स्तुवन्तु
म.	स्तुहि -स्तुतात् स्तवीहि-स्तुवीतात्,	स्तुतम् स्तुवीतम्	स्तुत स्तुवीत
उ.	स्तवानि	स्तवाव	स्तवाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	स्तुयात् स्तुवीयात्	स्तुयाताम् स्तुवीयाताम्	स्तुयुः स्तुवीयुः
म.	स्तुयाः स्तुवीयाः	स्तुयातम् स्तुवीयातम्	स्तुयात स्तुवीयात
उ.	स्तुयाम् स्तुवीयाम्	स्तुयाव स्तुवीयाव	स्तुयाम स्तुवीयाम

एवं २२ (परस्मैपदी) धातोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ।

स्तु

(आत्मनेपदे)

लट् Present Tense.

प्र.	स्तुते-स्तुवीते,	स्तुवाते	स्तुवते
म.	स्तुषे-स्तुवीषे,	स्तुवाथे	स्तुध्वे-स्तुवीध्वे
उ.	स्तुवे	स्तुवहे-स्तुवीवहे	स्तुमहे-स्तुवीमहे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अस्तुत-अस्तुवीत,	अस्तुवाताम्	अस्तुवत
म.	अस्तुथाः / अस्तुवीथाः	अस्तुवाथाम्	अस्तुध्वम् / अस्तुवीध्वम्
उ.	अस्तुवि	अस्तुवहि / अस्तुवीवहि	अस्तुमहि / अस्तुवीमहि

लोट् Imperative Mood.

प्र.	स्तुताम्-स्तुवीताम्,	स्तुवाताम्	स्तुवताम्
म.	स्तुष्व-स्तुवीष्व,	स्तुवाथाम्	स्तुध्वम्-स्तुवीध्वम्
उ.	स्तवै	स्तवावहै	स्तवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	स्तुवीत	स्तुवीयाताम्	स्तुवीरन्
म.	स्तुवीथाः	स्तुवीयाथाम्	स्तुवीध्वम्
उ.	स्तुवीय	स्तुवीवहि	स्तुवीमहि

॥ इति अदादिगणः ॥

तृतीयगणः—जुहोत्यादिः (3rd Conjugation)

1. Roots of the 3rd conjugation form their base by reduplication (i e. the roots are doubled) And some changes in the re-duplication may occur. e. g. The root हु when reduplicated becomes जुहु। Then terminations are applied जुहु+ति=जुहोति ॥

2. The Third Person Plural termination loses its न्। e. g. जुहु+अन्ति (न् dropped)=जुह्वति ॥

3. The Imperfect Third Person Plural termination अन् (परस्मैपद) is replaced by उस्। e.g. अजुहु+उस्=अजुहवुः ॥

4. In this conjugation nothing is added as conjugational sign जुहु+ति=जुहोति ॥

तृतीयगणे—जुहोत्यादौ २४ धातवः सन्ति ।

तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा-

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	कर्तृ प्र. पु. ए
1. हु	दानादनयोः to sacrifice, to eat	जुहोति ।
2 ह्री	लज्जायाम् to be ashamed	जिह्रेति ।
3. पृ	पालनपूरणयोः to protect, to fill	पिपर्ति ।
4. भी	भये to fear	।
5. हा	त्यागे to abandon	जहाति

॥ आत्मनेपदिनः ॥

6. मा	माने to measure	मिमीते ।
7. हा	गतौ to go	जिहीते ।

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै	आत्मने ।
8. दा	दाने to give	ददाति,	दत्ते ।
9. धा	धारणपोषणयोः to place, to hold	दधाति,	।
10. भृ	धारणपोषणयोः to hold, to maintain	बिभर्ति	बिभृते ।
11. निजू	शौचपोषणयोः to wash	नेनेक्ति	नेनिक्ते ।

1. हु दानादनयोः to sacrifice सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense

प्र.	जुहोति	जुहुतः	जुह्वति
म.	जुहोषि	जुहुथः	जुहुथ
उ.	जुहोमि	जुहुवः	जुहुमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अजुहोत्	अजुहुताम्	अजुहवुः
म.	अजुहोः	अजुहुतम्	अजुहुत
उ.	अजुहवम्	अजुहुव	अजुहुम

लोट्—Imperative Mood

प्र.	जुहोतु-जुहुतात्,	जुहुताम्	जुह्वतु
म.	जुहुधि-जुहुतात्	जुहुतम्	जुहुत
उ.	जुहवानि	जुहवाव	जुहवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	जुहुयात्	जुहुयाताम्	जुहुयुः
म.	जुहुयाः	जुहुयातम्	जुहुयात
उ.	जुहुयाम्	जुहुयाव	जुहुयाम

2. ह्री लज्जायाम् to be ashamed अकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	जिह्रेति	जिह्रीतः	जिह्रियति
म.	जिह्रेषि	जिह्रीथः	जिह्रीथ
उ.	जिह्रेमि	जिह्रीवः	जिह्रीमः

लङ् Imperfect Past Tense.

प्र.	अजिह्रेत्	अजिह्रीताम्	अजिह्रयुः
म.	अजिह्रेः	अजिह्रीतम्	अजिह्रीत
उ.	अजिह्रयम्	अजिह्रीव	अजिह्रीम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	जिह्रेतु-जिह्रीतात्,	जिह्रीताम्	जिह्रियतु
म.	जिह्रीहि-जिह्रीतात्	जिह्रीतम्	जिह्रीत
उ.	जिह्रयाणि	जिह्रयाव	जिह्रयाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	जिह्रीयात्	जिह्रीयाताम्	जिह्रीयुः
म.	जिह्रीयाः	जिह्रीयातम्	जिह्रीयात
उ.	जिह्रीयाम्	जिह्रीयाव	जिह्रीयाम

3. पॄ—पालनपूरणयोः to protect, to fill सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	पिपर्ति	पिपूर्तः	पिपूरति
म.	पिपर्षि	पिपूर्थः	पिपूर्थ
उ.	पिपर्मि	पिपूर्वः	पिपूर्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अपिपः	अपिपूर्ताम्	अपिपरुः
म.	अपिपः	अपिपूर्तम्	अपिपूर्त
उ.	अपिपरम्	अपिपूर्व	अपिपूर्म

लोट् Imperative Mood

प्र.	पिपर्तु-पिपूर्तात्,	पिपूर्ताम्	पिपुरतु
म.	पिपूर्हि-पिपूर्तात्,	पिपूर्तम्	पिपूर्त
उ.	पिपराणि	पिपराव	पिपराम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	पिपूर्यात्	पिपूर्याताम्	पिपूर्युः
म.	पिपूर्याः	पिपूर्यातम्	पिपूर्यात
उ.	पिपूर्याम्	पिपूर्याव	पिपूर्याम

4. भी भये to fear अकर्मकः—परस्मैपदी

लट् Present Tense

प्र.	बिभेति	बिभितः-बिभीतः,	बिभ्यति
म.	बिभेषि	बिभिथः-बिभीथः,	बिभिथ-बिभीथ,
उ.	बिभेमि	बिभिवः-बिभीवः,	बिभिमः-बिभीमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अबिभेत्	अबिभिताम्-अबिभीताम्	अबिभयुः
म.	अबिभेः	अबिभितम्-अबिभीतम्	अबिभित-अबिभीत
उ.	अबिभयम्	अबिभिव-अबिभीव,	अबिभिम-अबिभीम

लोट्—Imperative Mood.

प्र. बिभेतु-बिभितात्-बिभीतात्, बिभिताम्-बिभीताम्, बिभ्यतु

म.	बिभिहि-बिभीहि बिभितात्-बिभीतात्	बिभितम् बिभीतम्	बिभित बिभीत
उ.	बिभयानि	बिभयाव	बिभयाम

विधिलिङ् Potential Mood. (प्रथमं रूपम्)

प्र.	बिभियात्	बिभियाताम्	बिभियुः
म.	बिभियाः	बिभियातम्	बिभियात
उ.	बिभियाम्	बिभियाव	बिभियाम

विधिलिङ् (द्वितीयं रूपम्)

प्र.	बिभीयात्	बिभीयाताम्	बिभीयुः
म.	बिभीयाः	बिभीयातम्	बिभीयात
उ.	बिभीयाम्	बिभीयाव	बिभीयाम

5. हा त्यागे to abandon सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	जहाति	जहितः-जहीतः,	जहति
म.	जहासि	जहिथः-जहीथः,	जहिथ-जहीथ
उ.	जहामि	जहिवः-जहीवः,	जहिमः-जहीमः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अजहात्	अजहिताम्-अजहीताम्	अजहुः
म.	अजहाः	अजहितम्-अजहीतम्,	अजहित-अजहीत
उ.	अजहाम्	अजहिव-अजहीव,	अजहिम-अजहीम

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	जहातु, जहितात् जहीतात्	जहिताम्, जहीताम्	जहतु
म.	जहाहि-जहिहि, जहीहि-जहितात्, जहीतात्	जहितम्, जहीतम्	जहित, जहीत
उ.	जहानि	जहाव	जहाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	जह्यात्	जह्याताम्	जह्युः
म.	जह्याः	जह्यातम्	जह्यात
उ.	जह्याम्	जह्याव	जह्याम

इति जुहोत्यादौ परस्मैपदिनः

॥ अथ जुहोत्यादौ आत्मनेपदिनः ॥

6. मा माने to measure सकर्मकः---आत्मनेपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	मिमीते	मिमाते	मिमते
म.	मिमीषे	मिमाथे	मिमीध्वे
उ.	मिमे	मिमीवहे	मिमीमहे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अमिमीत	अमिमाताम्	अमिमत
म.	अमिमीथाः	अमिमाथाम्	अमिमीध्वम्
उ.	अमिमि	अमिमीवहि	अमिमीमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	मिमीताम्	मिमाताम्	मिमताम्
म.	मिमीष्व	मिमाथाम्	मिमीध्वम्
उ.	मिमै	मिमावहै	मिमामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	मिमीत	मिमीयाताम्	मिमीरन्
म.	मिमीथाः	मिमीयाथाम्	मिमीध्वम्
उ.	मिमीय	मिमीवहि	मिमीमहि

7. हा गतौ to go सकर्मकः---आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	जिहीते	जिहाते	जिहते
म.	जिहीषे	जिहाथे	जिहीध्वे
उ.	जिहे	जिहीवहे	जिहीमहे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अजिहीत	अजिहाताम्	अजिहत
म.	अजिहीथाः	अजिहाथाम्	अजिहीध्वम्
उ.	अजिहि	अजिहीवहि	अजिहीमहि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	जिहीताम्	जिहाताम्	जिहताम्
म.	जिहीष्व	जिहाथाम्	जिहीध्वम्
उ.	जिहै	जिहावहै	जिहामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	जिहीत	जिहीयाताम्	जिहीरन्
म.	जिहीथाः	जिहीयाथाम्	जिहीध्वम्
उ.	जिहीय	जिहीवहि	जिहीमहि

इति जुहोत्यादौ आत्मनेपदिनः ॥

दा

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense

प्र.	दत्ते	ददाते	ददते
म.	दत्से	ददाथे	दद्ध्वे
उ.	ददे	दद्वहे	दद्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अदत्त	अददाताम्	अददत
म.	अदत्थाः	अददाथाम्	अदद्ध्वम्
उ.	अददि	अदद्वहि	अदद्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	दत्ताम्	ददाताम्	ददताम्
म.	दत्स्व	ददाथाम्	दद्ध्वम्
उ.	ददै	ददावहै	ददामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	ददीत	ददीयाताम्	ददीरन्
म.	ददीथाः	ददीयाथाम्	ददीध्वम्
उ.	ददीय	ददीवहि	ददीमहि

9. धा धारणपोषणयोः to place, to hold सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	दधाति	धत्तः	दधति
म.	दधासि	धत्थः	धत्थ
उ.	दधामि	दध्वः	दध्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अदधात्	अधत्ताम्	अदधुः
म.	अदधाः	अधत्तम्	अधत्त
उ.	अदधाम्	अदध्व	अदध्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	दधातु-धत्तात्,	धत्ताम्	दधतु
म.	धेहि-धत्तात्,	धत्तम्	धत्त
उ.	दधानि	दधाव	दधाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	दध्यात्	दध्याताम्	दध्युः
म.	दध्याः	दध्यातम्	दध्यात
उ.	दध्याम्	दध्याव	दध्याम

धा.

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense.

प्र.	धत्ते	दधाते	दधते
म.	धत्से	दधाथे	धद्ध्वे
उ.	दधे	दध्वहे	दध्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अधत्त	अदधाताम्	अदधत
म.	अधत्थाः	अदधाथाम्	अधद्ध्वम्
उ.	अदधि	अदध्वहि	अदध्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	धत्ताम्	दधाताम्	दधताम्
म.	धत्स्व	दधाथाम्	धद्ध्वम्
उ.	दधै	दधावहै	दधामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	दधीत	दधीयाताम्	दधीरन्
म.	दधीथाः	दधीयाथाम्	दधीध्वम्
उ.	दधीय	दधीवहि	दधीमहि

10. भृ धारणपोषणयोः to hold, to maintain

सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	बिभर्ति	बिभृतः	बिभ्रति
म.	बिभर्षि	बिभृथः	बिभृथ
उ.	बिभर्मि	बिभृवः	बिभृमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अबिभः	अबिभृताम्	अबिभरुः
म.	अबिभः	अबिभृतम्	अबिभृत
उ.	अबिभरम्	अबिभृव	अबिभृम

लोट्—Imperative Mood

प्र.	बिभर्तु-बिभृतात्	बिभृताम्	बिभ्रतु
म.	बिभृहि-बिभृतात्	बिभृतम्	बिभृत
उ.	बिभराणि	बिभराव	बिभराम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	बिभृयात्	बिभृयाताम्	बिभृयुः
म.	बिभृयाः	बिभृयातम्	बिभृयात
उ.	बिभृयाम्	बिभृयाव	बिभृयाम

भृ

आत्मनेपदे

लट्— Present Tense

प्र.	बिभृते	बिभ्राते	बिभ्रते
म.	बिभृषे	बिभ्राथे	बिभृध्वे
उ.	बिभ्रे	बिभृवहे	बिभृमहे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अबिभृत	अबिभ्राताम्	अबिभ्रत
म.	अबिभृथाः	अबिभ्राथाम्	अबिभृध्वम्
उ.	अबिभ्रि	अबिभृवहि	अबिभृमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	बिभृताम्	बिभ्राताम्	बिभ्रताम्
म.	बिभृष्व	बिभ्राथाम्	बिभृध्वम्
उ.	बिभरै	बिभरावहै	बिभरामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	बिभ्रीत	बिभ्रीयाताम्	बिभ्रीरन्
म.	बिभ्रीथाः	बिभ्रीयाथाम्	बिभ्रीध्वम्
उ.	बिभ्रीय	बिभ्रीवही	बिभ्रीमहि

11. निज् शौचपोषणयो: to cleanse सकर्मक:—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	नेनेक्ति	नेनिक्तः	नेनिजति
म.	नेनेक्षि	नेनिक्थः	नेनिक्थ
उ.	नेनेज्मि	नेनिज्वः	नेनिज्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अनेनेक्	अनेनिक्ताम्	अनेनिजुः
म.	अनेनेक्	अनेनिक्तम्	अनेनिक्त
उ.	अनेनिजम्	अनेनिज्व	अनेनिज्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	नेनेक्तु- नेनिक्तात्,	नेनिक्ताम्	नेनिजतु
म.	नेनिग्धि-नेनिक्तात्	नेनिक्तम्	नेनिक्त
उ.	नेनिजानि	नेनिजाव	नेनिजाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	नेनिज्यात्	नेनिज्याताम्	नेनिज्युः
म.	नेनिज्याः	नेनिज्यातम्	नेनिज्यात
उ.	नेनिज्याम्	नेनिज्याव	नेनिज्याम

निज्

आत्मनेपदे ।

लट्—Present Tense

प्र.	नेनिक्ते	नेनिजाते	नेनिजते
म.	नेनिक्षे	नेनिजाथे	नेनिग्ध्वे
उ.	नेनिजे	नेनिज्वहे	नेनिज्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अनेनिक्त	अनेनिजाताम्	अनेनिजत
म.	अनेनिक्थाः	अनेनिजाथाम्	अनेनिग्ध्वम्
उ.	अनेनिजि	अनेनिज्वहि	अनेनिज्महि

लोट् - Imperative Mood

प्र.	नेनिक्ताम्	नेनिजाताम्	नेनिजताम्
म.	नेनिक्ष्व	नेनिजाथाम्	नेनिग्ध्वम्
उ.	नेनिजै	नेनिजावहै	नेनिजामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	नेनिजीत	नेनिजीयाताम्	नेनिजीरन्
म.	नेनिजीथाः	नेनिजीयाथाम्	नेनिजीध्वम्
उ.	नेनिजीय	नेनिजीवहि	नेनिजीमहि

॥ इति जुहोत्यादिः ॥

पञ्चमगणः — स्वादिः 5th Conjugation

Roots of the 5th conjugation take नु in the conjugational tenses before the terminations are applied e. g. सु + नु + ति = सुनोति ॥

सु अभिषवे to press out juice सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	सुनोति	सुनुतः	सुन्वन्ति
म.	सुनोषि	सुनुथः	सुनुथ
उ.	सुनोमि	सुनुवः-सुन्वः,	सुनुमः-सुन्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	असुनोत्	असुनुताम्	असुन्वन्
म.	असुनोः	असुनुतम्	असुनुत
उ.	असुनवम्	{ असुनुव / असुन्व	असुनुम / असुन्म }

लोट्—Imperative Mood

प्र.	सुनोतु-सुनुतात्	सुनुताम्	सुन्वन्तु
म.	सुनु-सुनुतात्	सुनुतम्	सुनुत
उ.	सुनवानि	सुनवाव	सुनवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	सुनुयात्	सुनुयाताम्	सुनुयुः
म.	सुनुयाः	सुनुयातम्	सुनुयात
उ.	सुनुयाम्	सुनुयाव	सुनुयाम

सु

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense

प्र.	सुनुते	सुन्वाते	सुन्वते
म.	सुनुषे	सुन्वाथे	सुनुध्वे
उ.	सुनुवे	सुनुवहे, सुन्वहे	सुनुमहे-सुन्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	असुनुत	असुन्वाताम्	असुन्वत
म.	असुनुथाः	असुन्वाथाम्	असुनुध्वम्
उ.	असुनुवि	असुनुवहि / असुन्वहि	असुनुमहि / असुन्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	सुनुताम्	सुन्वाताम्	सुन्वताम्
म.	सुनुष्व	सुन्वाथाम्	सुनुध्वम्
उ.	सुनवै	सुनवावहै	सुनवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	सुन्वीत	सुन्वीयाताम्	सुन्वीरन्
म.	सुन्वीथाः	सुन्वीयाथाम्	सुन्वीध्वम्
उ.	सुन्वीय	सुन्वीवहि	सुन्वीमहि

पञ्चमगणे—स्वादौ ३८ धातवः सन्ति ।

तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थ.	लट् प्र. पु. ए.
1. आप्	व्याप्तौ to obtain	आप्नोति ।
2. क्षि	हिंसायां to destro,	क्षिणोति ।
3. दु	उपतापे to give pain	दुनोति ।
4. धृष्	प्रागल्भ्ये to challenge	धृष्णोति ।
5. शक्	शक्तौ to be able	शक्नोति ।
6. हि	गतौ to go	हिनोति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

7. अश्	व्याप्तौ to pervade	अश्नुते

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै	आत्मने
8. सु	अभिषवे to press out juice	सुनोति,	सुनुते ।
9. चि	चयने to collect	चिनोति,	चिनुते ।
0. धु	कम्पने to shake	धुनोति,	धुनुते ।
1. धू	कम्पने to shake	धूनोति,	धूनुते ।
2. मि	प्रक्षेपणे to throw	मिनोति,	मिनुते ।
3. वृ	वरणे to choose	वृणोति,	वृणुते ।
4. सि	बन्धने to tie	सिनोति,	सिनुते ।
5. स्तृ	आच्छादने to cover	स्तृणोति,	स्तृणुते ।

॥ इति स्वादिगणः ॥

अष्टमगणः—तनादिः (8th Conjugation)

Roots of the 8th Conjugation take उ in the Conjugational tenses and moods before terminations are applied e. g., तन्+उ+ति=तनोति ॥

तन् विस्तारे to spread सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	तनोति	तनुतः	तन्वन्ति
म.	तनोषि	तनुथः	तनुथ
उ.	तनोमि	तनुवः-तन्वः	तनुमः-तन्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अतनोत्	अतनुताम्	अतन्वन्
म.	अतनोः	अतनुतम्	अतनुत
उ.	अतनवम्	अतनुव-अतन्व,	अतनुम-अतन्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	तनोतु-तनुतात्	तनुताम्	तन्वन्तु
म.	तनु-तनुतात्	तनुतम्	तनुत
उ.	तनवानि	तनवाव	तनवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	तनुयात्	तनुयाताम्	तनुयुः
म.	तनुयाः	तनुयातम्	तनुयात
उ.	तनुयाम्	तनुयाव	तनुयाम

तन्

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense

प्र.	तनुते	तन्वाते	तन्वते
म.	तनुषे	तन्वाथे	तनुध्वे
उ.	तन्वे	तनुवहे-तन्वहे	तनुमहे-तन्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अतनुत	अतन्वाताम्	अतन्वत
म.	अतनुथाः	अतन्वाथाम्	अतनुध्वम्
उ.	अतन्वि	अतनुवहि-अतन्वहि,	अतनुमहि-अतन्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	तनुताम्	तन्वाताम्	तन्वताम्
म.	तनुष्व	तन्वाथाम्	तनुध्वम्
उ.	तनवै	तनवावहै	तनवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	तन्वीत	तन्वीयाताम्	तन्वीरन्
म.	तन्वीथाः	तन्वीयाथाम्	तन्वीध्वम्
उ.	तन्वीय	तन्वीवहि	तन्वीमहि

कृ करणे to do सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र.	करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति
म.	करोषि	कुरुथः	कुरुथ
उ.	करोमि	कुर्वः	कुर्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्
म.	अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत
उ.	अकरवम्	अकुर्व	अकुर्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	करोतु-कुरुतात्,	कुरुताम्	कुर्वन्तु
म.	कुरु-कुरुतात्,	कुरुतम्	कुरुत
उ.	करवाणि	करवाव	करवाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः
म.	कुर्याः	कुर्यातम्	कुर्यात
उ.	कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम

कृ

आत्मनेपदे

लट्—Present Tense.

प्र.	कुरुते	कुर्वाते	कुर्वते
म.	कुरुषे	कुर्वाथे	कुरुध्वे
उ.	कुर्वे	कुर्वहे	कुर्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अकुरुत	अकुर्वाताम्	अकुर्वत
म.	अकुरुथाः	अकुर्वाथाम्	अकुरुध्वम्
उ.	अकुर्वि	अकुर्वहि	अकुर्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	कुरुताम्	कुर्वाताम्	कुर्वताम्
म.	कुरुष्व	कुर्वाथाम्	कुरुध्वम्
उ.	करवै	करवावहै	करवामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	कुर्वीत	कुर्वीयाताम्	कुर्वीरन्
म.	कुर्वीथाः	कुर्वीयाथाम्	कुर्वीध्वम्
उ.	कुर्वीय	कुर्वीवहि	कुर्वीमहि

अष्टमगणे—तनादौ १० धातवः सन्ति ।

अत्र केवलं परस्मैपदिनो धातवः न सन्ति ॥

॥ आत्मनेपदिनः ॥

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. मन्	अवबोधने to consider	मनुते
2. वन्	याचने to beg, to seek for	वनुते ।

॥ उभयपदिनः ॥

3. तन्	विस्तारे to spread	तनोति	तनुते ।
4. सन्	दाने to give	सनोति	सनुते ।
5 क्षण्	हिंसायाम् to kill	क्षणोति,	क्षणुते ।
6. क्षिण्	हिंसायाम् to kill	क्षिणोति,	क्षिणुते ।
7. ऋण्	गतौ to go	ऋणोति,	ऋणुते ।
8. घृण्	दीप्तौ to shine	घृणोति,	घृणुते ।
9. तृण्	अदने to eat	तृणोति,	तृणुते ।
10. कृ	करणे to do	करोति	कुरुते ।

॥ इति तनादिगणः ॥

— —

Roots 1 to 9 are to be conjugated like तन् ॥

नवमगणः—क्र्यादिः (9th Conjugation).

ना is added on to the roots of the 9th conjugation in the conjugational tenses before the terminations are applied e. g., क्री + ना + ति = क्रीणाति ॥ क्री द्रव्यविनिमये to buy, to purchase सकर्मकः---उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति
म.	क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ
उ.	क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अक्रीणात्	अक्रीणीताम्	अक्रीणन्
म.	अक्रीणाः	अक्रीणीतम्	अक्रीणीत
उ.	अक्रीणाम्	अक्रीणीव	अक्रीणीम

लोट्—Imperative Mood

प्र.	क्रीणातु-क्रीणीतात्	क्रीणीताम्	क्रीणन्तु
म.	क्रीणीहि-क्रीणीतात्,	क्रीणीतम्	क्रीणीत
उ.	क्रीणानि	क्रीणाव	क्रीणाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	क्रीणीयात्	क्रीणीयाताम्	क्रीणीयुः
म.	क्रीणीयाः	क्रीणीयातम्	क्रीणीयात
उ.	क्रीणीयाम्	क्रीणीयाव	क्रीणीयाम

क्री

आत्मनेपद

लट्---Present Tense

प्र.	क्रीणीते	क्रीणाते	क्रीणते
म.	क्रीणीषे	क्रीणाथे	क्रीणीध्वे
उ.	क्रीणे	क्रीणीवहे	क्रीणीमहे

लङ्---Imperfect Past Tense

प्र.	अक्रीणीत	अक्रीणाताम्	अक्रीणत
म.	अक्रीणीथाः	अक्रीणाथाम्	अक्रीणीध्वम्
उ.	अक्रीणि	अक्रीणीवहि	अक्रीणीमहि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	क्रीणीताम्	क्रीणाताम्	क्रीणताम्
म.	क्रीणीष्व	क्रीणाथाम्	क्रीणीध्वम्
उ.	क्रीणै	क्रीणावहै	क्रीणामहै

विधिलिङ्---Potential Mood

प्र.	क्रीणीत	क्रीणीयाताम्	क्रीणीरन्
म.	क्रीणीथाः	क्रीणीयाथाम्	क्रीणीध्वम्
उ.	क्रीणीय	क्रीणीवहि	क्रीणीमहि

नवमगणे—क्र्यादौ ६१ धातवः सन्ति ।

तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. अश्	भोजने to eat	अश्नाति ।
2. क्लिश्	विबाधने to distress	क्लिश्नाति ।
3. क्षी[1]	हिंसायाम् to kill	क्षीणाति, क्षिणाति ।
4. क्षुभ्[2]	संचलने to tremble	क्षुभ्नाति ।
5. गॄ	शब्दे to sound	गृणाति ।
6. ग्रन्थ्	सन्दर्भे to put together	ग्रथ्नाति ।
7. दॄ	विदारणे to tear	दृणाति ।
8. पुष्	पुष्टौ to nourish	पुष्णाति ।
9. पॄ[3]	पालनपूरणयोः to protect	पृणाति ।
10 बन्ध् (बध्)	बन्धने to tie	बध्नाति ।
11 मन्थ् (मथ्)	विलोडने to churn	मथ्नाति ।
12. मुष्	स्तेये to steal	मुष्णाति ।
13. ली[4]	श्लेषणे to be absorbed in	लिनाति ।
14. स्तम्भ्	रोधने धारणे च to stop	स्तभ्नाति ।
15. वृ	वरणे to choose	वृणाति ।

[1] क्षी belongs to 4th conjugation also क्षीयते

[2] क्षुभ् belongs to 1st and 4th conjugations also 1st conjugation क्षोभते, 4th conjugation क्षुभ्यति ।

[3] पॄ belongs to 3rd conjugation also पिपर्ति ।

[4] ली belongs to 1st conjugation also लीयते ।

[5] स्तम्भ् belongs to 1st and 5th conjugations also, 1st conjugation स्तम्भते, 5th conjugation स्तम्भ्नोति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

16. वृ[1]	संभक्तौ to serve		वृणीते

॥ उभयपदिनः ॥

17. क्री	द्रव्यविनिमये to buy	क्रीणाति	क्रीणीते।
18. ग्रह्	उपादाने to take	गृह्णाति	गृह्णीते ।
19. धू[2]	कम्पने to shake	धुनाति	धुनीते ।
20. पू	पवने to purify	पुनाति	पुनीते ।
21. प्री	तर्पणे to please	प्रीणाति	प्रीणीते ।
22. लू	लवने to cut	लुनाति	लुनीते ।
23. स्तृ	आच्छादने to cover	स्तृणाति	स्तृणीते ।
24. वृ	वरणे to choose	वृणाति	वृणीते ।
25. मी	हिंसायाम् to change to	मीनाति	मीनीते ।
26. यु	बन्धने to join	युनाति	युनीते ।
27. ज्ञा	अवबोधने to know	जानाति	जानीते ।

॥ इति क्र्यादिगणः ॥

---

[1] वृ belongs to 5th and 10th conjugations also. 5th conj. वृणोति, वृणुते. 10th conj, वारयते ।

[2] The following stanza gives the various classes to which the root धू to shake belongs :—

धूनोति चम्पकवनानि धुनोत्यशोकं
चूतं धुनाति धुवति स्फुटितातिमुक्तम् ।
वायुर्विधूनयति चम्पकपुष्परेणून्
यत्कानने धवति चन्दनमञ्जरीश्च ॥

(धूनोति, धुनोति—5th conj. धुनाति—9th conj. धुवति—6th conj. विधूनयति—10th conj.—धवति—1st conjugation).

सप्तमगणः— रुधादिः (7th Conjugation)

In this conjugation the conjugational sign न is inserted between the radical vowel and the final consonant of the roots e.g., रुध् + न + ति = रुणद्धि ॥

सप्तमगणे रुधादौ २५ धातवः सन्ति ।

तत्र प्रधानभूताः धातवः यथा—

परस्मैपदिनः

धातुः	अर्थः	लट् प्र. पु. ए.
1. अञ्ज्	व्यक्तौ to make clear	अनक्ति ।
2. तृह्	हिंसायाम् to kill	तृणेढि ।
3 पिष्	संचूर्णने to crush	पिनष्टि ।
4. भञ्ज् (भज्)	आमर्दने to break	भनक्ति ।
5. शिष्	विशेषणे to distinguish	शिनष्टि ।
6 हिंस्	हिंसायाम् to kill	हिनस्ति ।

॥ आत्मनेपदिनः ॥

7. इन्ध्	दीप्तौ to shine	इन्धे ।
8. खिद्	दैन्ये to be displeased	खिन्ते ।
9 विद्	विचारणे to discuss	विन्ते ।

॥ उभयपदिनः ॥

		परस्मै	आत्मने
10. रुध्	आवरणे to oppose	रुणद्धि	रुन्धे ।
11. छिद्	द्वैधीकरणे to cut	छिनत्ति	छिन्ते ।
12. भिद्	विदारणे to break	भिनत्ति	भिन्ते ।
13. भुज्	पालनाभ्यवहारयोः to protect, to eat	भुनक्ति	भुंक्ते ।
14. युज्	योगे to join	युनक्ति	युंक्ते ।
16. क्षुद्	संपेषणे strike against	क्षुणत्ति	क्षुन्ते ।

लट्—Present Tense

1. अञ्ज् व्यक्तौ to make clear सकर्मकः—परस्मैपदी

प्र.	अनक्ति	अङ्क्तः	अञ्जन्ति
म.	अनक्षि	अङ्क्थः	अङ्क्थ
उ.	अनज्मि	अञ्ज्वः	अञ्ज्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	आनक्—ग्	आङ्क्ताम्	आञ्जन्
म.	आनक्—ग्	आङ्क्तम्	आङ्क्त
उ.	आनजम्	आञ्ज्व	आञ्ज्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	अनक्तु-अङ्क्तात्,	अङ्क्ताम्	अञ्जन्तु
म.	अङ्ग्धि-अङ्क्तात्,	अङ्क्तम्	अङ्क्त
उ.	अनजानि	अनजाव	अनजाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	अञ्ज्यात्	अञ्ज्याताम्	अञ्ज्युः
म.	अञ्ज्याः	अञ्ज्यातम्	अञ्ज्यात
उ.	अञ्ज्याम्	अञ्ज्याव	अञ्ज्याम

2. तृह् हिंसायाम् to kill सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense

प्र.	तृणेढि	तृण्ढः	तृंहन्ति
म.	तृणेक्षि	तृण्ढः	तृण्ढ
उ.	तृणेह्मि	तृह्वः	तृंह्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अतृणेट्-ड्	अतृण्ढाम्	अतृंहन्
म.	अतृणेट्-ड्	अतृण्ढम्	अतृण्ढ
उ.	अतृणेहम्	अतृंह्व	अतृंह्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	तृणेढु-तृण्ढात्,	तृण्ढाम्	तृंहन्तु
म.	तृण्ढि-तृण्ढात्,	तृण्ढम्	तृण्ढ
उ.	तृणहानि	तृणहाव	तृणहाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	तृंह्यात्	तृंह्याताम्	तृंह्युः
म.	तृंह्याः	तृंह्यातम्	तृंह्यात
उ.	तृंह्याम्	तृंह्याव	तृंह्याम

3. पिष्—सञ्चूर्णने to crush सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense

प्र.	पिनष्टि	पिंष्टः	पिंषन्ति
म.	पिनक्षि	पिंष्ठः	पिंष्ठ
उ.	पिनष्मि	पिंष्वः	पिंष्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अपिनट्-ड्	अपिंष्टाम्	अपिंषन्
म.	अपिनट्-ड्	अपिंष्टम्	अपिंष्ट
उ.	अपिनषम्	अपिंष्व	अपिंष्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	पिनष्टु-पिंष्टात्	पिंष्टाम्	पिंषन्तु
म.	पिण्ढि-पिंष्टात्,	पिंष्टम्	पिंष्ट
उ.	पिनषाणि	पिनषाव	पिनषाम

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	पिंष्यात्	पिंष्याताम्	पिंष्युः
म.	पिंष्याः	पिंष्यातम्	पिंष्यात
उ.	पिंष्याम्	पिंष्याव	पिंष्याम

एव 5 शिष् धातोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

4. भञ्ज् (भज्) आमर्दने to break सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	भनक्ति	भङ्क्तः	भञ्जन्ति
म.	भनक्षि	भङ्क्थः	भङ्क्थ
उ.	भनज्मि	भञ्ज्वः	भञ्ज्मः

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अभनक्-ग्	अभङ्क्ताम्	अभञ्जन्
म.	अभनक्-ग्	अभङ्क्तम्	अभङ्क्त
उ.	अभनजम्	अभञ्ज्व	अभञ्ज्म

लोट्—Imperative Mood

प्र.	भनक्तु-भङ्क्तात्,	भङ्क्ताम्	भञ्जन्तु
म.	भङ्ग्धि-भङ्क्तात्,	भङ्क्तम्	भङ्क्त
उ.	भनजानि	भनजाव	भनजाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	भञ्ज्यात्	भञ्ज्याताम्	भञ्ज्युः
म.	भञ्ज्याः	भञ्ज्यातम्	भञ्ज्यात
उ.	भञ्ज्याम्	भञ्ज्याव	भञ्ज्याम

6. हिसृ हिंसायाम् to kill सकर्मकः—परस्मैपदी

लट्—Present Tense.

प्र.	हिनस्ति	हिंस्तः	हिंसन्ति
म.	हिनस्सि	हिंस्थः	हिंस्थ
उ.	हिनस्मि	हिंस्वः	हिंस्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अहिनत्	अहिंस्ताम्	अहिंसन्
म.	अहिनः-अहिनत्,	अहिंस्तम्	अहिंस्त
उ.	अहिनसम्	अहिंस्व	अहिंस्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	हिनस्तु-हिंस्तात्,	हिंस्ताम्	हिंसन्तु
म.	हिन्द्धि-हिंस्तात्,	हिंस्तम्	हिंस्त
उ.	हिनसानि	हिनसाव	हिनसाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	हिंस्यात्	हिंस्याताम्	हिंस्युः
म.	हिंस्याः	हिंस्यातम्	हिंस्यात
उ.	हिंस्याम्	हिंस्याव	हिंस्याम

इति रुधादौ परस्मैपदिनः ॥

॥ अथ रुधादौ आत्मनेपदिनः ॥

7. इन्धू दीप्तौ to shine अकर्मक---आत्मनेपदी

लट्---Present Tense

प्र.	इन्धे	इन्धाते	इन्धते
म.	इन्त्से	इन्धाथे	इन्द्ध्वे
उ.	इन्धे	इन्ध्वहे	इन्ध्महे

लङ्---Imperfect Past Tense

प्र.	ऐन्ध	ऐन्धाताम्	ऐन्धत
म.	ऐन्धाः	ऐन्धाथाम्	ऐन्द्ध्वम्
उ.	ऐन्धि	ऐन्ध्वहि	ऐन्ध्महि

लोट्---Imperative Mood

प्र.	इन्धाम्	इन्धाताम्	इन्धताम्
म.	इन्त्स्व	इन्धाथाम्	इन्द्ध्वम्
उ.	इनधै	इनधावहै	इनधामहै

विधिलिङ्---Potential Mood

प्र.	इन्धीत	इन्धीयाताम्	इन्धीरन्
म.	इन्धीथाः	इन्धीयाथाम्	इन्धीध्वम्
उ.	इन्धीय	इन्धीवहि	इन्धीमहि

9. विद् विचारणे to discuss सकर्मकः—आत्मनेपदी

लट्—Present Tense

प्र.	विन्ते	विन्दाते	विन्दते
म.	विन्त्से	विन्दाथे	विन्ध्वे
उ.	विन्दे	विन्द्वहे	विन्द्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अविन्त	अविन्दाताम्	अविन्दत
म.	अविन्थाः	अविन्दाथाम्	अविन्ध्वम्
उ.	अविन्दि	अविन्द्वहि	अविन्द्महि

लोट्—Imperative Mood

प्र.	विन्ताम्	विन्दाताम्	विन्दताम्
म.	विन्त्स्व	विन्दाथाम्	विन्ध्वम्
उ.	विनदै	विनदावहै	विनदामहै

विधिलिङ्—Potential Mood

प्र.	विन्दीत	विन्दीयाताम्	विन्दीरन्
म.	विन्दीथाः	विन्दीयाथम्	विन्दीध्वम्
उ.	विन्दीय	विन्दीवहि	विन्दीमहि

एवं खिद् धातोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ॥

॥ इति रुधादौ आत्मनेपदिनः ॥

॥ अथ रुधादय उभयपदिनः ॥

10. रुधू आवरणे to oppose द्विकर्मक:---उभयपदी।

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense

प्र	रुणद्धि	रुन्धः	रुन्धन्ति
म.	रुणत्सि	रुन्धः	रुन्ध
उ.	रुणध्मि	रुन्ध्वः	रुन्ध्मः

लङ्---Imperfect Past Tense.

प्र.	अरुणत्	अरुन्धाम्	अरुन्धन्
म.	अरुणः-अरुणत्,	अरुन्धम्	अरुन्ध
उ.	अरुणधम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	रुणद्धु-रुन्धात्	रुन्धाम्	रुन्धन्तु
म.	रुन्धि-रुन्धात्	रुन्धम्	रुन्ध
उ.	रुणधानि	रुणधाव	रुणधाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	रुन्ध्यात्	रुन्ध्याताम्	रुन्ध्युः
म.	रुन्ध्याः	रुन्ध्यातम्	रुन्ध्यात
उ.	रुन्ध्याम्	रुन्ध्याव	रुन्ध्याम

रुधू

आत्मनेपदे

लट्---Present Tense.

प्र.	रुन्धे	रुन्धाते	रुन्धते
म.	रुन्त्से	रुन्धाथे	रुन्ध्वे
उ.	रुन्ध्वे	रुन्ध्वहे	रुन्ध्महे

लङ्---Imperfect Past Tense

प्र.	अरुन्ध	अरुन्धाताम्	अरुन्धत
म.	अरुन्धाः	अरुन्धाथाम्	अरुन्ध्वम्
उ.	अरुन्धि	अरुन्ध्वहि	अरुन्ध्महि

लोट्---Imperative Mood.

प्र.	रुन्धाम्	रुन्धाताम्	रुन्धताम्
म.	रुन्त्स्व	रुन्धाथाम्	रुन्ध्वम्
उ.	रुणधै	रुणधावहै	रुणधामहै

विधिलिङ्---Potential Mood.

प्र.	रुन्धीत	रुन्धीयाताम्	रुन्धीरन्
म.	रुन्धीथाः	रुन्धीयाथाम्	रुन्धीध्वम्
उ.	रुन्धीय	रुन्धीवहि	रुन्धीमहि

12. भिद् विदारणे to break सकर्मकः—उभयपदी

(परस्मैपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	भिनत्ति	भिन्तः	भिन्दन्ति
म.	भिनत्सि	भिन्थः	भिन्थ
उ.	भिनद्मि	भिन्द्वः	भिन्द्मः

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अभिनत्	अभिन्ताम्	अभिन्दन्
म.	अभिनः-अभिनत्, अभिन्तम्		अभिन्त
उ.	अभिनदम्	अभिन्द्व	अभिन्द्म

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	भिनत्तु - भिन्तात्, भिन्ताम्		भिन्दन्तु
म.	भिन्धि - भिन्तात्, भिन्तम्		भिन्त
उ.	भिनदानि	भिनदाव	भिनदाम

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	भिन्द्यात्	भिन्द्याताम्	भिन्द्युः
म.	भिन्द्याः	भिन्द्यातम्	भिन्द्यात
उ.	भिन्द्याम्	भिन्द्याव	भिन्द्याम

भिद्

(आत्मनेपदे)

लट्—Present Tense.

प्र.	भिन्ते	भिन्दाते	भिन्दते
म.	भिन्त्से	भिन्दाथे	भिन्द्ध्वे
उ.	भिन्दे	भिन्द्वहे	भिन्द्महे

लङ्—Imperfect Past Tense.

प्र.	अभिन्त	अभिन्दाताम्	अभिन्दत
म.	अभिन्थाः	अभिन्दाथाम्	अभिन्द्ध्वम्
उ.	अभिन्दि	अभिन्द्वहि	अभिन्द्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	भिन्ताम्	भिन्दाताम्	भिन्दताम्
म.	भिन्त्स्व	भिन्दाथाम्	भिन्द्ध्वम्
उ.	भिनदै	भिनदावहै	भिनदामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	भिन्दीत	भिन्दीयाताम्	भिन्दीरन्
म.	भिन्दीथाः	भिन्दीयाथाम्	भिन्दीध्वम्
उ.	भिन्दीय	भिन्दीवहि	भिन्दीमहि

एवं 11 छिद् धातोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ।

14. युज् योगे to join सकर्मकः—उभयपदी

परस्मैपदी भज् धातुवत् (Page 107)

युज्—आत्मनेपदे

लट्—present

प्र.	युङ्क्ते	युञ्जाते	युञ्जते
म.	युङ्क्षे	युञ्जाथे	युङ्ग्ध्वे
उ.	युञ्जे	युञ्ज्वहे	युञ्ज्महे

लङ्—Imperfect Past Tense

प्र.	अयुङ्क्त	अयुञ्जाताम्	अयुञ्जत
म.	अयुङ्क्थाः	अयुञ्जाथाम्	अयुङ्ग्ध्वम्
उ.	अयुञ्जि	अयुञ्ज्वहि	अयुञ्ज्महि

लोट्—Imperative Mood.

प्र.	युङ्क्ताम्	युञ्जाताम्	युञ्जताम्
म.	युङ्क्ष्व	युञ्जाथाम्	युङ्ग्ध्वम्
उ.	युनजै	युनजावहै	युनजामहै

विधिलिङ्—Potential Mood.

प्र.	युञ्जीत	युञ्जीयाताम्	युञ्जीरन्
म.	युञ्जीथाः	युञ्जीयाथाम्	युञ्जीध्वम्
उ.	युञ्जीय	युञ्जीवहि	युञ्जीमहि

एवं 13 भुज् धातोः रूपाणि द्रष्टव्यानि ।

॥ इति रुधादिः ॥

॥ इति सार्वधातुकप्रकरणम् ॥

॥ अथ आर्धधातुकप्रकरणम् ॥

आर्धधातुकाः लकाराः

(Non-conjugational Tenses and Moods)

इदानीम् आर्धधातुकेषु लकारेषु रूपाणि उच्यन्ते। ते च लकाराः यथा—

1. लुट् First Future
2. लृट् Second Future
3. लृङ् Conditional
4. आशीर्लिङ् Benedictive
5. लिट् Perfect
6. लिङ् Aorist

आर्धधातुकेषु लकारेषु विकरणभेदो नास्ति। सर्वेभ्योऽपि धातुभ्यः तत्तत्प्रत्ययानां योजनेन रूपाणि निष्पाद्यन्ते। किन्तु आर्धधातुकेषु इडागमकृतो विशेषोऽस्ति। तथा हि-केषाञ्चित् धातूनां प्रत्ययानां च मध्ये 'इ' इत्येतदक्षरं संयोज्यते। इद-मेवाक्षरम् 'इट्' इति व्यपदिश्यते। येषां धातूनां 'इट्' भवति, ते "सेटः, इति, येषां न भवति ते "अनिटः" इति च अभिधीयन्ते। केषाञ्चित् धातूनाम् अयम् इट् विकल्पेन भवति। ते 'वेटः' इत्युच्यन्ते ॥

1. In the case of some roots the augment 'इ' is prefixed (necessarily or optionally) to the terminations.

2. Such roots as take the augument 'इ' necessarily are called सेट् (स+इट्—i e. with इ) roots. e.g., भू=भविता, अर्च्=अर्चिता etc.

3. Such roots as do not take 'इ' are called अनिट् (अन्+इट्---i e., without इ) roots. e.g., लभ्=लब्धा etc.

4. Such roots as take 'इ' optionally are called वेट् (वा+इट्) roots. e.g., स्यन्द्=स्यन्दिता, स्यन्ता etc.

These terms will be noted at the end of each root as , सेट् वेट् or अनिट् ॥

Some of the roots take the substitutes (आदेश) in Non-conjugational Tenses and Moods, i.e.

(i) अस् 2nd conj. takes substitute भू=बभूव ॥

(ii) ब्रू 2nd conj. takes substitute वच्=उवाच ॥

लुट्---First Future*

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	ता	तारौ	तारः	ता	तारौ	तारः
म.	तासि	तास्थः	तास्थ	तासे	तासाथे	ताध्वे
उ.	तास्मि	तास्वः	तास्मः	ताहे	तास्वहे	तास्महे

*The First Future (लुट्) denotes an action which is not to take place in the course of the current day while the Second Future (लृट्) refers to a future time generally.

भू (सेट्) 1st Conjugation परस्मैपदी

प्र.	भविता	भवितारौ	भवितारः
म.	भवितासि	भवितास्थः	भवितास्थ
उ.	भवितास्मि	भवितास्वः	भवितास्मः

जि (अनिट्) 1st Conjugation परस्मैपदी

प्र.	जेता	जेतारौ	जेतारः
म.	जेतासि	जेतास्थः	जेतास्थ
उ.	जेतास्मि	जेतास्वः	जेतास्मः

भाष् (सेट्) 1st Conjugation आत्मनेपदी

प्र.	भाषिता	भाषितारौ	भाषितारः
म.	भाषितासे	भाषितासाथे	भाषिताध्वे
उ.	भाषिताहे	भाषितास्वहे	भाषितास्महे

लभ् (अनिट्) 1st Conjugation आत्मनेपदी

प्र.	लब्धा	लब्धारौ	लब्धारः
म.	लब्धासे	लब्धासाथे	लब्धाध्वे
उ.	लब्धाहे	लब्धास्वहे	लब्धास्महे

लृट्—Second Future

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	स्यति	स्यतः	स्यन्ति	स्यते	स्येते	स्यन्ते
म.	स्यसि	स्यथः	स्यथ	स्यसे	स्येथे	स्यध्वे
उ.	स्यामि	स्यावः	स्यामः	स्ये	स्यावहे	स्यामहे

भू (सेट्) परस्मैपदी

प्र.	*भविष्यति	भविष्यतः	भविष्यन्ति
म.	भविष्यसि	भविष्यथः	भविष्यथ
उ.	भविष्यामि	भविष्यावः	भविष्यामः

लभ् (अनिट्) आत्मनेपदी

प्र.	लप्स्यते	लप्स्येते	लप्स्यन्ते
म.	लप्स्यसे	लप्स्येथे	लप्स्यध्वे
उ.	लप्स्ये	लप्स्यावहे	लप्स्यामहे

---

* The letter स् of स्य coming after इ is changed to ष्-भवि+स्यति=भविष्यति

लृङ्— Conditional*

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	स्यत्	स्यताम्	स्यन्	स्यत	स्येताम्	स्यन्त
म.	स्यः	स्यतम्	स्यत	स्यथाः	स्येथाम्	स्यध्वम्
उ.	स्यम्	स्याव	स्याम	स्ये	स्यावहि	स्यामहि

भू (सेट्) परस्मैपदी

प्र.	अभविष्यत्	अभविष्यताम्	अभविष्यन्
म.	अभविष्यः	अभविष्यतम्	अभविष्यत
उ.	अभविष्यम्	अभविष्याव	अभविष्याम

लभ् (अनिट्) आत्मनेपदी

प्र.	अलप्स्यताम्	अलप्स्येताम्	अलप्स्यन्त
म.	अलप्स्यथाः	अलप्स्येथाम्	अलप्स्यध्वम्
उ.	अलप्स्ये	अलप्स्यावहि	अलप्स्यामहि

---

*The Conditional is used in the conditional sentences in which the non-performance of the action is implied. e. g., यति सुवृष्टिरभविष्यत् तर्हि सुभिक्षमभविष्यत

The most difficult forms of the 3rd Person singular of लुट्, लृट् and लृङ् are given hereunder:—

No.	धातुः		लुट्	लृट्	लृङ्
			॥ परस्मैपदिनः ॥		
1.	अर्च्	सेट्	अर्चिता	अर्चिष्यति	आर्चिष्यत्
2.	कृष्	अनिट्	कर्ष्टा } क्रष्टा }	कर्क्ष्यति क्रक्ष्यति	अकर्क्ष्यत् } अक्रक्ष्यत् }
3.	गम्	अनिट्	गन्ता	गमिष्यति	अगमिष्यत्
4.	दह्	अनिट्	दग्धा	धक्ष्यति	अधक्ष्यत्
5.	दा (यच्छ्)	अनिट्	दाता	दास्यति	अदास्यत्
6.	दृश्	अनिट्	द्रष्टा	द्रक्ष्यति	अद्रक्ष्यत्
7.	नम्	अनिट्	नन्ता	नंस्यति	अनंस्यत्
8.	पा	अनिट्	पाता	पास्यति	अपास्यत्
9.	रुह्	अनिट्	रोढा	रोक्ष्यति	अरोक्ष्यत्
10.	श्रु	अनिट्	श्रोता	श्रोष्यति	अश्रोष्यत्
11.	इ	अनिट्	एता	एष्यति	ऐष्यत्
12.	हन्	अनिट्	हन्ता	हनिष्यति	अहनिष्यत्
13.	क्रुध्	अनिट्	क्रोद्धा	क्रोत्स्यति	अक्रोत्स्यत्
14.	नृत्*	सेट्	नर्तिता	{ नर्तिष्यति { नर्त्स्यति	अनर्तिष्यत् } अनर्त्स्यत् }
15.	कृत्*	सेट्	कर्तिता	{ कर्तिष्यति { कर्त्स्यति	अकर्तिष्यत् } अकर्त्स्यत् }
16.	इष्	सेट्	एषिता, एष्टा	एषिष्यति	ऐषिष्यत्
17.	प्रच्छ्	अनिट्	प्रष्टा	प्रक्ष्यति	अप्रक्ष्यत्
18.	सृज्	अनिट्	स्रष्टा	स्रक्ष्यति	अस्रक्ष्यत्

---

*The roots नृत् & कृत् take इ optionally in लृट् & लृङ् ॥

*The root गम् takes इ in लृट् and लृङ्.

।। आत्मनेपदिनः ।।

No.	धातुः		लुट्	लृट्	लृङ्
19.	रभ्	अनिट्	रब्धा	रप्स्यते	अरप्स्यत
20.	वृत्*	सेट्	वर्तिता	वर्तिष्यते / वर्त्स्यति	अवर्तिष्यत / अवर्त्स्यत्
21.	वृध्*	सेट्	वर्धिता	वर्धिष्यते / वर्त्स्यति	अवर्धिष्यत / अवर्त्स्यत्
22.	स्यन्द्*	वेट्	स्यन्दिता / स्यन्त्ता	स्यन्दिष्यते / स्यन्त्स्यति / स्यन्त्स्यते	अस्यन्दिष्यत / अस्यन्त्स्यत् / अस्यन्त्स्यत

।। उभयपदिनः ।।

No.	धातुः		लुट्	लृट्		लृङ्	
23.	पच्	अनिट्	पक्ता	पक्ष्यति	ते	अपक्ष्यत्	त
24.	यज्	अनिट्	यष्टा	यक्ष्यति	ते	अयक्ष्यत्	त
25.	वह्	अनिट्	वोढा	वक्ष्यति	ते	अवक्ष्यत्	त
26.	ब्रू (वच्)	अनिट्	वक्ता	वक्ष्यति	ते	अवक्ष्यत्	त
27.	दुह्	अनिट्	दोग्धा	धोक्ष्यति	ते	अधोक्ष्यत्	त
28.	युज्	अनिट्	योक्ता	योक्ष्यति	ते	अयोक्ष्यत्	त
29.	कृ	अनिट्	कर्ता	करिष्यति	ते	अकरिष्यत्	त
30.	ग्रह्*[1]	सेट्	ग्रहीता	ग्रहीष्यति	ते	अग्रहीष्यत्	त
31.	वृ	सेट्	वरिता / वरीता	वरिष्यति / वरीष्यति	ते / ते	अवरिष्यत / अवरीष्यत	त / त
32.	चुर्	सेट्	चोरयिता	चोरयिष्यति	ते	अचोरयिष्यत्	त

*The आत्मनेपदी roots वृत्, [1]वृध् and स्यन्द् optionally take परस्मैपद terminations in लृट् and लृङ् and they become अनिट् when Parasmaipadı.

*[1]इ of ग्रह् is lengthened in आर्धधातुकाः।

आशीर्लिङ्—Benedictive Mood

The Benedictive Mood is always used in giving blessings and (in the first person) expresses the speaker's wish as—कृतार्थः भूयासम्=May I become successful.

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	यात्	यास्ताम्	यासुः	सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्
म.	याः	यास्तम्	यास्त	सीष्ठाः	सीयास्थाम्	सीध्वम्
उ.	यासम्	यास्व	यास्म	सीय	सीवहि	सीमहि

भू (सेट्) परस्मैपदी

प्र.	भूयात्	भूयास्ताम्	भूयासुः
म.	भूयाः	भूयास्तम्	भूयास्त
उ.	भूयासम्	भूयास्व	भूयास्म

एध् (सेट्) आत्मनेपदी

प्र.	एधिषीष्ट	एधिषीयास्ताम्	एधिषीरन्
म.	एधिषीष्ठाः	एधिषीयास्थाम्	एधिषीध्वम्
उ.	एधिषीय	एधिषीवहि	एधिषीमहि

लभ् (अनिट्) आत्मनेपदी

प्र.	लप्सीष्ट	लप्सीयास्ताम्	लप्सीरन्
म.	लप्सीष्ठाः	लप्सीयास्थाम्	लप्सीध्वम्
उ.	लप्सीय	लप्सीवहि	लप्सीमहि

In परस्मैपद all the roots reject the augment इ in आशीर्लिङ्। No Guna or Vriddhi also takes place in the roots. e. g. भू+यात्=भूयात् ॥

1. The following roots change their final letter to ए in आशीर्लिङ्।

दा	देयात्	स्था	स्थेयात्
धा	धेयात्	पा (पाने)	पेयात्
मा	मेयात्	हा	हेयात्

2. Roots ending in आ, original or substitute which is preceded by a conjunct consonant change their final आ, optionally to ए।

ग्लै (ग्ला) ग्लेयात्, ग्लायात् ध्यै (ध्या) ध्येयात्, ध्यायात्
म्लै (म्ला) म्लेयात्, म्लायात् घ्रा घ्रेयात्, घ्रायात्

3 Roots ending in ऋ when preceded by conjunct consonants and the root वृ admit इ optionally.

स्तृ	स्तरिषीष्ट,	स्तृषीष्ट
स्तॄ	स्तरिषीष्ट,	स्तीर्षीष्ट
वृ	वरिषीष्ट,	वृषीष्ट

4. In the following roots the penultimate nasal is dropped.

अञ्ज्—अज्यात् मन्थ्—मथ्यात्
ग्रन्थ्—ग्रथ्यात् तृंह्—तृह्यात्
बन्ध्—बध्यात्

॥ इति आशीर्लिङ् ॥

लिट् Perfect (Past) Tense.

1. लिट् तावत् द्विधा भवति। द्वित्वलिट् (Reduplicative Perfect). अनुप्रयोगलिट् (Periphrastic Perfect) इति।

2. द्वित्वलिटि धातोः द्वित्वं* भवति। यथा पत्—
पत्+अ = पपात।

3. अनुप्रयोगलिटि तु धातुभिः सह आंबभूव, आमास, आंचकार इत्येवं लिडन्ताः भू, अस्, कृ धातवः संयोज्यन्ते। यथा—कथ्—
कथय् + आंबभूव = कथयामास, कथयाञ्चकार इत्यादि।

4. केभ्यश्चन धातुभ्यः द्वित्वलिट् एव, केभ्यश्चन अनुप्रयोगलिट् एव, केभ्यश्चनः उभयमपि भवति।

5. प्रायेण अनेकाच्* धातुभ्यः, दय्, अय्, अकास् धातुभ्यश्च अनुप्रयोगलिट् एव भवति।

6. उष्, विद्, जागृ, भी, ह्री, भृ, हु, दरिद्रा धातुभ्यः द्विविधः अपि लिट् एव भवति।

7. अन्येभ्यः धातुभ्यः द्वित्वलिट् इति विभागः॥

---

* द्वित्वम् = Reduplication.

* अनेकाच् धातवः—Roots having more than one syllable, e. g., दरिद्र, गवेष. चकास् etc.

द्वित्वलिट्—Reduplicative Perfect

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	अ	अतुः	उः	ए	आते	इरे
म.	थ	अथुः	अ	से	आथे	ध्वे
उ.	अ	व	म	ए	वहे	महे

भू (सेट्) परस्मैपदी

प्र.	बभूव	बभूवतुः	बभूवुः
म.	बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
उ.	बभूव	बभूविव	बभूविम

भाष् (सेट्) आत्मनेपदी

प्र.	बभाषे	बभाषाते	बभाषिरे
म.	बभाषिषे	बभाषाथे	बभाषिध्वे
उ.	बभाषे	बभाषिवहे	बभाषिमहे

The Second and First Person forms of लिट् are rarely used in modern Sanskrit. In the first person the perfect denotes some distraction or unconscious state of the mind. It should not therefore be used in the first person, except in this sense as बहु जगद् पुरस्तात्तस्य मत्ता किलाहम् =*being muth excited, I certainly talked much, before him.* It is also used in the first person to conceal the truth from somebody. नाहं कलिङ्गान् जगाम=*I did not go to the Kalingas*.

अत्र प्रधानभूतानां धातूनां रूपाणि दर्श्यन्ते ।

परस्मैपदिनः

1. अट् (सेट्) to wander—1st Conjugation.

प्र.	आट	आटतुः	आटुः
म.	आटिथ	आटथुः	आट
उ.	आट	आटिव	आटिम

एवं अस् (क्षेपे—4th Conjugation) (आस), अस् (भुवि) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

2. अर्च् (सेट्) to worship—1st Conjugation.

प्र.	आनर्च	आनर्चतुः	आनर्चुः
म.	आनर्चिथ	आनर्चथुः	आनर्च
उ.	आनर्च	आनर्चिव	आनर्चिम

एवं अञ्च् (आनञ्च), अर्ह् (आनर्ह), ऋच्छ् (आनर्च्छ) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

3. क्रन्द् (सेट्) to cry—1st Conjugation.

प्र.	चक्रन्द	चक्रन्दतुः	चक्रन्दुः
म.	चक्रन्दिथ	चक्रन्दथुः	चक्रन्द
उ.	चक्रन्द	चक्रन्दिव	चक्रन्दिम

एवं काङ्क्ष् (चकाङ्क्ष) खाद् (चखाद), ग्रन्थ् (जग्रन्थ), भञ्ज् (बभञ्ज) हिंस् (जिहिंस) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

4. चर् (सेट्) to go ---1st Conjugation.

प्र.	चचार	चेरतुः	चेरुः
म.	चेरिथ	चेरथुः	चेर
उ.	चचार-चचर,	चेरिव	चेरिम

एवं चम (चचाम), चल् (चचाल), जप् (जजाप), तन् (ततान), तप् (तताप), तम् (तताम), दह् (ददाह), नट् (ननाट), नद् (ननाद) नम् (ननाम), नश् (ननाश), नह् (ननाह), पच् (पपाच), पठ् (पपाठ), पत् (पपात), रट् (रराट), लप् (ललाप), लष् (ललाष), लस् (ललास), शक् (शशाक), शप् (शशाप), तृ (ततार), फल् (पफाल) प्रभृतीनां धातूनां रूपाणि ।

5. भ्रम् (सेट्) 1st Conjugation.

प्र.	बभ्राम	बभ्रमतुः / भ्रेमतुः	बभ्रमुः / भ्रेमुः
म.	बभ्रमिथ / भ्रेमिथ	बभ्रमथुः / भ्रेमथुः	बभ्रम / भ्रेम
उ.	बभ्राम / बभ्रम	बभ्रमिव / भ्रेमिव	बभ्रमिम / भ्रेमिम

एवं त्रस् (तत्रास) धातोः रूपाणि ।

6. गम् (अनिट्) 1st Conjugation.

प्र.	जगाम	जग्मतुः	जग्मुः
म.	जगमिथ-जगन्थ,	जग्मथुः	जग्म
उ.	जगाम-जगम,	जग्मिव	जग्मिम

एवं हन् (जघान), खन् (चखान) धात्वोः रूपाणि ।

7. अद् (अनिट्) to eat—2nd Conjugation

(प्रथमं रूपम्)

प्र.	आद	आदतुः	आदुः
म.	आदिथ	आदथुः	आद
उ.	आद	आदिव	आदिम

अद् (द्वितीयं रूपम्)

प्र.	जघास*	जक्षतुः	जक्षुः
म.	जघसिथ	जक्षथुः	जक्ष
उ.	जघास-जघस,	जक्षिव	जक्षिम

8. वस् (अनिट्) 1st Conjugation

प्र.	उवास	ऊषतुः	ऊषुः
म.	उवसिथ-उवस्थ	ऊषथुः	ऊष
उ.	उवास-उवस,	ऊषिव	ऊषिम

एवं वद् (उवाद) धातोः रूपाणि ।

9. इष् (सेट्) 6th Conjugation

प्र.	इयेष	ईषतुः	ईषुः
म.	इयेषिथ-इषिथ,	ईषथुः	ईष
उ.	इयेष	ईषिव	ईषिम

*घस् is optionally substituted for अद् in the Perfect.

10. क्षिप् (अनिट्)—4th Conjugation

प्र.	चिक्षेप	चिक्षिपतुः	चिक्षिपुः
म.	चिक्षेपिथ	चिक्षिपथुः	चिक्षिप
उ.	चिक्षेप	चिक्षिपिव	चिक्षिपिम

एवं खिद् (चिखेद) पिष् (पिपेष) लिख् (लिलेख)
विश् (विवेश) भिद् (बिभेद) लिप् (लिलेप)
दिव् (दिदेव) छिद् (चिच्छेद) लिह् (लिलेह)
द्विष् (दिद्वेष) मिल् (मिमेल) स्निध् (स्निषेध)

सिच् (सिषेच), स्विद् (सिष्वेद) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

11. कुप् (सेट्) 4th Conjugation

प्र.	चुकोप	चुकुपतुः	चुकुपुः
म.	चुकोपिथ	चुकुपथुः	चुकुप
उ.	चुकोप	चुकुपिव	चुकुपिम

एवं क्रुध् (चुक्रोध) | क्षुभ् (चुक्षोभ) | द्रुह् (दुद्रोह)
क्रुश् (चुक्रोश) | तुद् (तुतोद) | पुष् (पुपोष)

बुध् (बुबोध) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

12. दृश् (अनिट्) 1st Conjugation

प्र.	ददर्श	ददृशतुः	ददृशुः
म.	ददर्शिथ, दद्रष्ठ	ददृशथुः	ददृश
उ.	ददर्श	ददृशिव	ददृशिम

एवं सृज् (ससर्ज) धातोः रूपाणि ।

13. कृष् (अनिट्) 1st Conjugation.

प्र.	चकर्ष	चकृषतुः	चकृषुः
म.	चकर्षिथ	चकृषथुः	चकृष
उ.	चकर्ष	चकृषिव	चकृषिम

एवं कृत् (चकर्त) । तृप् (ततर्प) । दृप् (ददर्प)
नृत् (ननर्त) । तृष् (ततर्ष) । सृप् (ससर्प)

इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

14. मृज् (वेट्) 2nd Conjugation.

प्र.	ममार्ज	ममार्जतुः / ममृजतुः	ममार्जुः / ममृजुः
म.	ममार्जिथ / ममार्ष्ठ	ममार्जथुः / ममृजथुः	ममार्ज / ममृज
उ.	ममार्ज	ममार्जिव / ममृजिव / ममृज्व	ममार्जिम / ममृजिम / ममृज्म

15. जि (अनिट्) 1st Conjugation.

प्र.	जिगाय	जिग्यतुः	जिग्युः
म.	जिगयिथ - जिगेथ.	जिग्यथुः	जिग्य
उ.	जिगाय - जिगय.	जिग्यिव	जिग्यिम

एवं हि (जिघाय) धातोः रूपाणि ।

16. चि (अनिट्) 5th Conjugation प्रथमं रूपम्

प्र.	चिचाय	चिच्यतुः	चिच्युः
म.	चिचयिथ - चिचेथ,	चिच्यथुः	चिच्य
उ.	चिचाय - चिचय,	चिच्यिव	चिच्यिम

चि (अनिट्) द्वितीयं रूपम्

प्र.	चिकाय	चिक्यतुः	चिक्युः
म.	चिकयिथ - चिकेथ,	चिक्यथुः	चिक्य
उ.	चिकाय - चिकय,	चिक्यिव	चिक्यिम

17. पा (पिब् —अनिट्) 1st Conjugation.

प्र.	पपौ	पपतुः	पपुः
म.	पपिथ - पपाथ,	पपथुः	पप
उ.	पपौ	पपिव	पपिम

एवं या (ययौ) | भा (बभौ) | म्लै (मम्लौ) | गा (जगौ)
ध्यै (दध्यौ) | ज्ञा (जज्ञौ) | मा (ममौ) | घ्रा (जघ्रौ)
ग्लै (जग्लौ) | स्ना (सस्नौ) | हा (जहौ) | वा (ववौ)

स्था (तस्थौ) इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

18. श्रु (अनिट्) 1st Conjugation

प्र.	शुश्राव	शुश्रुवतुः	शुश्रुवुः
म.	शुश्रोथ	शुश्रुवथुः	शुश्रुव
उ.	शुश्राव - शुश्रव,	शुश्रुव	शुश्रुम

एवं स्रु (सुस्राव), द्रु (दुद्राव) धातोः रूपाणि ।

19. स्मृ (अनिट्) 1st Conjugation

प्र.	सस्मार	सस्मरतुः	सस्मरुः
म.	सस्मर्थ	सस्मरथुः	सस्मर
उ.	सस्मार - सस्मर,	सस्मरिव	सस्मरिम

॥ इति लिटि परस्मैपदिनः ॥

॥ अथ लिटि आत्मनेपदिनः ॥

20. काश् (सेट्) Ist Conjugation.

प्र.	चकाशे	चकाशाते	चकाशिरे
म.	चकाशिषे	चकाशाथे	चकाशिध्वे
उ.	चकाशे	चकाशिवहे	चकाशिमहे

एवं वन्द् (ववन्दे)	मुद् (मुमुदे)	विद् (विविदे)
गर्ह् (जगर्हे)	वृध् (ववृधे)	व्यथ् (विव्यथे)
भास् (बभासे)	वृत् (ववृते)	द्युत् (दिद्युते)

इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ।

21. लभ् (अनिट्) Ist Conjugation.

प्र.	लेभे	लेभाते	लेभिरे
म.	लेभिषे	लेभाथे	लेभिध्वे
उ.	लेभे	लेभिवहे	लेभिमहे

एवं पद् (पेदे)	रम् (रेमे)
मन् (मेने)	सह् (सेहे)
यत् (येते)	त्रप् (त्रेपे)
यम् (येमे)	जन् (जज्ञे)

॥ इत्यादीनां धातूनां रूपाणि ॥

॥ इति लिटि आत्मनेपदिनः ॥

॥ अथ लिटि उभयपदिनः ॥

22. भज् (अनिट्) उभयपदी—1st Conjugation.

(परस्मैपदे)

प्र.	बभाज	भेजतुः	भेजुः
म.	भेजिथ - बभक्थ,	भेजथुः	भेज
उ.	बभाज - बभज	भेजिव	भेजिम

भज् (आत्मनेपदे)

प्र.	भेजे	भेजाते	भेजिरे
म.	भेजिषे	भेजाथे	भेजिध्वे
उ.	भेजे	भेजिवहे	भेजिमहे

' एवं तन् (ततान, तेने,) धातोः रूपाणि ।

23. राज् (सेट्)उभयपदी—1st Conjugation.

परस्मैपदे

प्र.	रराज	रराजतुः, रेजतुः,	रराजुः, रेजुः
म.	रराजिथ - रेजिथ,	रराजथुः, रेजथुः,	रराज, रेज
उ.	रराज	रराजिव - रेजिव,	रराजिम, रेजिम

आत्मनेपदे रूपद्वयं रराजे, रेजे इत्यादि । ' भेजे ' इतिवत् रूपाणि ।

24. ग्रह् (सेट्) उभयपदी—9th Conjugation

परस्मैपदे

प्र.	जग्राह	जगृहतुः	जगृहुः
म.	जग्रहिथ	जगृहथुः	जगृह
उ.	जग्राह, जग्रह	जगृहिव	जगृहिम

आत्मनेपदे जगृहे—' भेजे ' इतिवत् रूपाणि ।

25. ह्वे (अनिट्) उभयपदी—1st Conjugation.

परस्मैपदे

प्र.	जुहाव	जुहुवतुः	जुहुवुः
म.	जुहुविथ-जुहोथ,	जुहुवथुः	जुहुव
उ.	जुहाव-जुहव,	जुहुविव	जुहुविम

आत्मनेपदे जुहुवे—'भेजे' इतिवत् रूपाणि।

26 ब्रू (सेट्) उभयपदी—2nd Conjugation.

परस्मैपदे

प्र.	उवाच	ऊचतुः	ऊचुः
म.	उवचिथ-उवक्थ,	ऊचथुः	ऊच
उ.	उवाच-उवच,	ऊचिव	ऊचिम

आत्मनेपदे ऊचे - 'भेजे' इतिवत् रूपाणि।

एवं वप् (उवाप-ऊपे), वह् (उवाह-ऊहे) धात्वोः रूपाणि। किन्तु वह् धातोः म. पु. एकवचने उवहिथ, उवोढ इति विशेषः।

27. यज् (अनिट्) उभयपदी—1st Conjugation.

परस्मैपदे

प्र.	इयाज	ईजतुः	ईजुः
म.	इयजिथ-इयष्ठ,	ईजथुः	ईज
उ.	इयाज-इयज,	ईजिव	ईजिम

आत्मनेपदे ईजे—'भेजे' इतिवत् रूपाणि।

28. भुज् (अनिट्) उभयपदी—7th Conjugation

परस्मैपदे बुभोज, चुकोप इतिवत् रूपाणि। (Page 130)

आत्मनेपदे बुभुजे—भेजे इतिवत् रूपाणि। (Page 134)

एवं युज्, रुध् प्रभृतीनां धातूनां रूपाणि

29. कृ (अनिट्) उभयपदी—8th Conjugation

(परस्मैपदे)

प्र.	चकार	चक्रतुः	चक्रुः
म.	चकर्थ	चक्रथुः	चक्र
उ.	चकार-चकर,	चकृव	चकृम

आत्मनेपदे

प्र.	चक्रे	चक्राते	चक्रिरे
म.	चकृषे	चक्राथे	चकृढ्वे
उ.	चक्रे	चकृवहे	चकृमहे

एवं भृ, वृ धात्वोः रूपाणि। किन्तु वृ धातोः परस्मैपदे मध्यम-पुरुष एकवचने ववरिथ इति विशेषः।

30. नी (अनिट्) उभयपदी—1st Conjugation

परस्मैपदे

प्र.	निनाय	निन्यतुः	निन्युः
म.	निनयिथ-निनेथ,	निन्यथुः	निन्य
उ.	निनाय-निनय,	निन्यिव	निन्यिम

आत्मनेपदे निन्ये—भेजे इतिवत् रूपम्।

31. ष्टु (अनिट्) उभयपदी –2nd Conjugation

परस्मैपदे तुष्टाव–' श्रु ' धातुवत् रूपाणि । (Page 132)

आत्मनेपदे

प्र.	तुष्टुवे	तुष्टुवाते	तुष्टुविरे
म.	तुष्टुषे	तुष्टुवाथे	तुष्टुढ्वे
उ.	तुष्टुवे	तुष्टुवहे	तुष्टुमहे

32. चक्ष्* (अनिट्) उभयपदी—2nd Conjugation.

परस्मैपदे

प्र.	चख्यौ	चख्यतुः	चख्युः

इत्यादि या धातुवत् रूपाणि (No. 16. Page 132.)

आत्मनेपदे—चख्ये, चचक्षे इति रूपद्वयम्। भेजे इतिवत् रूपाणि ॥

॥ इति द्वित्वलिट् ॥

---

*चक्ष् is उभयपदी in Non-Conjugational Tenses and Moods.

अनुप्रयोगालिट्—Periphrastic Perfect*

कथ (सेट्) उभयपदी—10th Conjugation

परस्मैपदे रूपत्रयम्

प्रथमं रूपम् कथयाञ्चकार—'चकार' वत् रूपाणि (P. 139)

द्वितीय रूपम् कथयामास—'आट' वत् रूपाणि (P. 127)

तृतीयं रूपम् कथयांबभूव—'बभूव' वत् रूपाणि (P. 126.)

आत्मनेपदे कथयाञ्चक्रे 'चक्रे' इति वत् रूपाणि (P. 136)

The 3 different forms of the 3rd Person Singular of अनुप्रयोगालिट् of important roots are given hereunder :—

॥ परस्मैपदिनः ॥

	धातुः	1st Form	2nd Form	3rd Form
१.	उष्	ओषाञ्चकार	ओषामास	ओषांबभूव
२.	विद्	विदाञ्चकार	विदामास	विदांबभूव
३.	जागृ	जागराञ्चकार	जागरामास	जागरांबभूव
४.	भी	बिभयाञ्चकार	बिभयामास	बिभयांबभूव

---

*When the forms of कृ are added to this Perfect, the Parasmaipadi roots take the परस्मैपद forms and Atmanepadi roots take the आत्मनेपद forms of कृ। e g. विद्—परस्मैपदी—विदाञ्चकार, ईक्ष्—आत्मनेपदी—ईक्षाञ्चक्रे। In the case of भू and अस् forms of आंबभूव and आमास are added on to the roots irrespective of परस्मैपद or आत्मनेपद।

धातुः		1st Form	2nd Form	3rd Form
५.	ह्री	जिह्रयाञ्चकार	जिह्रयामास	जिह्रयांबभूव
६.	हु	जुहवाञ्चकार	जुहवामास	जुहवांबभूव
७.	दरिद्र	दरिद्राञ्चकार	दरिद्रामास	दरिद्रांबभूव

॥ आत्मनेपदिनः ॥

८.	इन्ध्	इन्धाञ्चक्रे	इन्धामास	इन्धांबभूव
९.	ईक्ष्	ईक्षाञ्चक्रे	ईक्षामास	ईक्षांबभूव
१०.	ऊह्	ऊहाञ्चक्रे	ऊहामास	ऊहांबभूव
११.	एध्	एधाञ्चक्रे	एधामास	एधांबभूव
१२.	दय्	दयाञ्चक्रे	दयामास	दयांबभूव
१३.	अय्	अयाञ्चक्रे	अयामास	अयांबभूव
१४.	कास्	कासाञ्चक्रे	कासामास	कासांबभूव

॥ उभयपदिनः ॥

१५.	भृ	बिभराञ्चकार / बिभराञ्चक्रे	बिभरामास	बिभरांबभूव
१६.	चुर्	चोरयाञ्चकार / चोरयाञ्चक्रे	चोरयामास	चोरयांबभूव

एवं चुराद्यन्तर्गतानां दशमगणस्थानां णिजन्तानां च धातूनां रूपाणि ॥

॥ इति अनुप्रयोगलिट् ॥

॥ लिट्प्रकरणं समाप्तम् ॥

उष् , विद् , जागृ , भी, ह्री, हु, दरिद्रा and भृ take this class of Perfect optionally. These roots have got the Reduplicative Perfect (द्वित्वट्) also. The forms of द्वित्वलिट् of the above roots are उवोष, विवेद, जजागार, बिभाय जिह्राय; जुहाव, ददरिद्रौ, बभार respectively.

लुङ्—Aorist (Past) Tense.

There are seven varieties or forms of the Aorist The augument अ is prefixed to the root as in the Imperfect. (लङ्) ।

I. प्रथमं प्रकरणम्—First variety

This variety is exclusively Parasmaipadi

प्रत्ययाः

प्र.	त्	ताम्	उः
म.	स्	तम्	त
उ.	अम्	व	म

पा—पिब् (अनिट्) 1st Conjugation

प्र.	अपात्	अपाताम्	अपुः
म.	अपाः	अपातम्	अपात
उ.	अपाम्	अपाव	अपाम

भू (सेट्)—1st Conjugation

प्र.	अभूत्	अभूताम्	*अभूवन्
म.	अभूः	अभूतम्	अभूत
उ.	अभूवम्	अभूव	अभूम

* भू takes अन् instead of उस् in the 3rd Person plural

एवं दा — अदात्	घ्रा[2] — अघ्रात्
धा — अधात्	धे[3] — अधात्
स्था — अस्थात्	इ[4] — अगात्

II. द्वितीयम् प्रकरणम् Second Variety.

प्रत्यया

	परस्मैपदं			आत्मनेपदं		
प्र.	त्	ताम्	अन्	त	इताम्	अन्त
म.	स्	तम्	त	थाः	इताम्	ध्वम्
उ.	अम्	व	म	इ	वहि	महि

गम् (अनिट्) परस्मैपदे

प्र.	अगमत्	अगमताम्	अगमन्
म.	अगमः	अगमतम्	अगमत
उ.	अगमम्	अगमाव	अगमाम

लिप् (अनिट्) आत्मनेपदं

प्र.	अलिपत	अलिपेताम्	अलिपन्त
म.	अलिपथाः	अलिपेथाम्	अलिपध्वम्
उ.	अलिपे	अलिपावहि	अलिपामहि

---

1. दा, धा and स्था when आत्मनेपदी belong to the 6th Variety (अदित, अधित and अस्थित)

2. घ्रा belongs to the 4th Variety also अघ्रासीत्

3. धे belongs to the 3rd (अदधत्) and 4th (अधासीत्) Varieties also.

4. गा is substituted for इ in the Aorist.

1. The following roots belong to the above Variety only.

॥ परस्मैपदिनः ॥

धातवः	प्र. पु. ए.	धातवः	प्र. पु. ए.
1. अस् (4th conj.)	आस्थत्	16. मुच्	अमुचत्
2. आप्	आपत्	17. मुह्	अमुहत्
3. क्रुध्	अक्रुधत्	18. लुप्	अलुपत्
4. क्लम्	अक्लमत्	19. लुभ्	अलुभत्
5. क्षम् (4th conj.)	अक्षमत्	20. शक्	अशकत्
6. ख्या	अख्यत्	21. शम्	अशमत्
7. गम्	अगमत्	22. मद्	अमदत्
8. तुष्	अतुषत्	23. शास्	अशिषत्
9. दुष्	अदुषत्	24. श्रम्	अश्रमत्
10. द्रुह्	अद्रुहत्	25. श्लिष् (4th conj.)	अश्लिषत्
11. नश्	अनशत्	26. सद्	असदत्
12. पत्	अपप्तत्	27. सिध् (4th conj.)	असिधत्
13. पिष्	अपिषत्	28. सृप्	असृपत्
14. पुष् (4th conj.)	अपुषत्	29. स्निह्	अस्निहत्
15. भ्रम् (4th conj.)	अभ्रमत्	30. स्विद् (4th conj.)	अस्विदत्
		31. हृष् (4th conj.)	अहृषत्

॥ आत्मनेपदिनः ॥

32. ख्या with सम् समख्यत

॥ उभयपदिनः ॥

33. ब्रू (वच्) अवोचत्, अवोचत

2. The roots लिप्, सिच् and ह्वे take this variety in परस्मैपद। In आत्मनेपद they take this variety and the 6th variety also.

		परस्मै	आत्मने	6th Variety
१.	लिप्	अलिपत्	अलिपत	अलिप्त
२.	सिच्	असिचत्	असिचत	असिक्त
३.	ह्वे	अह्वत्	अह्वत	अह्वास्त

3. The following roots belong to the 2nd and 6th varieties.

	Roots	2nd variety प्र. पु. ए.	6th variety प्र. पु. ए.	
१.	छिद्	अच्छिदत्	अच्छैत्सीत्	
२.	दृश्	अदर्शत्	अद्राक्षीत्	
३.	निज्	अनिजत्	अनैक्षीत्,	अनिक्त
४.	भिद्	अभिदत्	अभैत्सीत्	
५.	युज्	अयुजत्	अयौक्षीत्,	अयुक्त
६.	रुध्	अरुधत्	अरौत्सीत्	

4. The following roots belong to the 2nd and 7th varieties.

	Root	2nd variety प्र. पु. ए.	7th variety प्र. पु. ए.
१.	घुष्	अघुषत्	अघोषीत्
२.	च्युत्	अच्युतत्	अच्योतीत्
३.	तृप्	अतृपत्	अतर्पीत्

	Root	2nd variety प्र. पु. ए.	7th variety प्र. पु. ए.
४.	दृप्	अदृपत्	अदर्पीत्
५.	बुध्	अबुधत्	अबोधीत्
६.	रुद्	अरुदत्	अरोदीत्
७.	शुच्	अशुचत्	अशोचीत्
८.	स्तम्भ्	अस्तम्भत्	अस्तम्भीत्
९.	स्फुट्	अस्फुटत्	अस्फोटीत्

5. The following आत्मनेपदी roots are conjugated in परस्मैपद when they belong to this variety. In the आत्मनेपद they take the 7th variety also.

	Root	2nd	7th Variety
१.	क्षुभ्	अक्षुभत्	अक्षोभिष्ट
२.	द्युत्	अद्युतत्	अद्योतिष्ट
३.	ध्वंस्	अध्वसत्	अध्वंसिष्ट
४.	रुच्	अरुचत्	अरोचिष्ट
५.	वृत्	अवृतत्	अवर्तिष्ट
६.	वृध्	अवृधत्	अवर्धिष्ट
७.	स्रंस्	अस्रसत्	अस्रंसिष्ट
८.	स्विद्	अस्विदत्	अस्वेदिष्ट

III. तृतीयं प्रकरणम्—Third variety

1. Roots of the 10th Conjugation (चुरादिगण:) Causals (णिजन्ता.). The roots कम्, श्रि, द्रु and स्रु take this variety only.

अस्य प्रकरणस्य प्रत्ययाः द्वितीयप्रकरणोक्तप्रत्यया एव ।

चुर् —10th Conjugation—**उभयपदी**

परस्मैपदं अचूचुरत्, अभवत् इतिवत् रूपम् (Page 9)

आत्मनेपदं अचूचुरत, अलभत इतिवत् रूपम् (Page 10)

10th Conjugation

१. तड्	अतीतडत्-त	४. वञ्च्	अववञ्चत्-त
२. पाल्	अपीपलत्-त		
३. भक्ष्	अबभक्षत्-त	५. वर्ण्	अववर्णत्-त

Causals (णिजन्ता:)

६. भू	अबीभवत्-त	११. मुच्	अमूमुचत्-त
७. जन्	अजीजनत्-त	१२. ब्रू	अबीवचत्-त
८. सू	असूसवत्-त	१३. वह्	अवीवहत्-त
९. हन्	अजीघनत्-त	१४. भ्रम्	अबिभ्रमत्-त
१०. रम्	अरीरमत्-त		

---

१५. कम्	अचीकमत्-त	१७. द्रु	अदुद्रुवत्-त
१३. श्रि	अशिश्रियत्-त	१८. स्रु	असुस्रुवत्-त

IV. चतुर्थं प्रकरणम्—Fourth variety

This variety is only परस्मैपदी ।

प्रत्ययाः

प्र.	सीत्	सिष्टाम्	सिषुः
म.	सीः	सिष्टम्	सिष्ट
उ.	सिषम्	सिष्व	सिष्म

या (अनिट्) 2nd Conjugation—परस्मैपदे

प्र.	अयासीत्	अयासिष्टाम्	अयासिषुः
म.	अयासीः	अयासिष्टम्	अयासिष्ट
उ.	अयासिषम्	अयासिष्व	अयासिष्म

Roots ending in आ, other than mentioned in 1st and 2nd varieties and the roots यम्, रम्, (when (परस्मैपदी) and नम् take this variety.

१.	पा	अपासीत्	७.	हा	अहासीत्
२.	ग्ला	अग्लासीत्	८.	यम्	अयंसीत्
३.	घ्रा	अघ्रासीत्	९.	रम् with वि, आ or परि	व्यरंसीत्, आऽरंसीत्, पर्यरंसीत्
४.	ज्ञा	अज्ञासीत्			
५.	मा	अमासीत्			
६.	स्ना	अस्नासीत्	१०.	नम्	अनंसीत्

V. पञ्चमं प्रकरणम्— Fifth variety

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	सत्	सताम्	सन्	सत	साताम्	सन्त
म.	सः	सतम्	सत	सथाः	साथाम्	सध्वम्
उ.	सम्	साव	साम	सि	सावहि	सामहि

1. दिश् (अनिट्) 6th Conjugation उभयपदी

परस्मैपदे

प्र.	अदिक्षत्	अदिक्षताम्	अदिक्षन्
म.	अदिक्षः	अदिक्षतम्	अदिक्षत
उ.	अदिक्षम्	अदिक्षाव	अदिक्षाम

दिश्—आत्मनेपदे

प्र.	अदिक्षत	अदिक्षाताम्	अदिक्षन्त
म.	अदिक्षथाः	अदिक्षाथाम्	अदिक्षध्वम्
उ.	अदिक्षि	अदिक्षावहि	अदिक्षामहि

एवं क्रुश् (अक्रुक्षत्)
विश् (अविक्षत्)
श्लिष् (अश्लिक्षत्)

रुष् (अरुक्षत्)
रुह् (अरुक्षत्)
द्विष् उभयपदी—
अद्विक्षत्, अद्विक्षत ।

2. दुह् (अनिट्) 2nd Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे अधुक्षत्, अदिक्षत् इतिवत् रूपम् ।

आत्मनेपदे

प्र.	अधुक्षत - अदुग्ध,	अधुक्षाताम्	अधुक्षन्त
म.	अधुक्षथाः - अदुग्धाः,	अधुक्षाथाम्	अधुक्षध्वम्-अधुग्ध्वम्
उ.	अधुक्षि	अधुक्षावहि - अदुह्वहि	अधुक्षामहि-अदुह्महि

एवं दिह् (उभयपदी) धातोः रूपम् ।

अधिक्षत् (पर), अधिक्षत, अदिग्ध (आत्मने)

3. लिह् (अनिट्) 2nd Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे अलिक्षत्, अदिक्षत् इतिवत् रूपम् ।

आत्मनेपदे

प्र.	अलिक्षत - अलीढ,	अलिक्षाताम्	अलिक्षन्त
म.	अलिक्षथाः - अलीढाः,	अलिक्षाथाम्	अलिक्षध्वम् / अलीढ्वम्
उ.	अलिक्षि	अलिक्षावहि / अलिह्वहि	अलिक्षामहि / अलिह्महि

4. गुह्* (अनिट्) 1st Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे अघुक्षत् अदिक्षत्, इतिवत् रूपम् ।

आत्मनेपदे

प्र.	अघुक्षत - अगूढ,	अघुक्षाताम्	अघुक्षन्त
म.	अघुक्षथाः / अगूढाः	अघुक्षाथाम्	अघुक्षध्वम् / अगूढ्वम्
उ.	अघुक्षि	अघुक्षावहि - अघुह्वहि	अघुक्षामहि - अघुह्महि

*गुह् being a वेट् root takes the 7th variety also, अगूहीत् (पर), अगूहिष्ट (आत्मने) ॥

The roots स्पृश्, मृश् and कृष् belong to this and the 6th varieties. (See Page 153)

VI. षष्ठं प्रकरणम्—Sixth variety.

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	सीत्	स्ताम्	सुः	स्त	साताम्	सत
म.	सीः	स्तम्	स्त	स्थाः	साथाम्	ध्वम्
उ.	सम्	स्व	स्म	सि	स्वहि	स्महि

1. जि (अनिट्) 1st Conjugation—परस्मैपदी

प्र.	अजैषीत्	अजैष्टाम्	अजैषुः
म.	अजैषीः	अजैष्टम्	अजैष्ट
उ.	अजैषम्	अजैष्व	अजैष्म

एवं नी अनैषीत् | यु अयौषीत्
श्रु अश्रौषीत् | नु अनौषीत्

2. चि (अनिट्) 5th Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे अचैषीत्, अजैषीत्, इतिवत् रूपम्।

चि आत्मनेपदे

प्र.	अचेष्ट	अचेषाताम्	अचेषत
म.	अचेष्ठाः	अचेषाथाम्	अचेढ्वम्
उ.	अचेषि	अचेष्वहि	अचेष्महि

एवं क्षि (पर) अक्षैषीत्. भी (पर) अभैषीत्, क्री (उभय) अक्रैषीत् अक्रेष्ट।

---

* Generally अनिट् roots belong to this variety and सेट् roots belong to the 7th variety.

3. कृ (अनिट्) 8th Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे

प्र.	अकार्षीत्	अकार्ष्टाम्	अकार्षुः
म.	अकार्षीः	अकार्ष्टं	अकार्ष्ट
उ.	अकार्षम्	अकार्ष्व	अकार्ष्म

कृ आत्मनेपदे

प्र.	अकृत	अकृषाताम्	अकृषत
म.	अकृथाः	अकृषाथाम्	अकृढ्वम्
उ.	अकृषि	अकृष्वहि	अकृष्महि

एवं भृ (उभयं) अभार्षीत् अभृत | मृ (आत्मने) अमृत
हृ (उभय) अहार्षीत्, अहृत | वृ (आत्मने) अवृत

4. यज् (अनिट्) 1st Conjugation.—उभयपदी

परस्मैपदे

प्र.	अयाक्षीत्	अयाष्टाम्	अयाक्षुः
म.	अयाक्षीः	अयाष्टम्	अयाष्ट
उ.	अयाक्षम्	अयाक्ष्व	अयाक्ष्म

यज् आत्मनेपदे

प्र.	अयष्ट	अयक्षाताम्	अयक्षत
म.	अयष्ठाः	अयक्षाथाम्	अयड्ढ्वम्
उ.	अयक्षि	अयक्ष्वहि	अयक्ष्महि

एवं सृज् (पर)—अस्राक्षीत्, प्रच्छ् (पर) अप्राक्षीत्, दृश् (पर) अद्राक्षीत्।

5. पच् (अनिट्) 1st Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे

प्र.	अपाक्षीत्	अपाक्ताम्	अपाक्षुः
म.	अपाक्षीः	अपाक्तम्	अपाक्त
उ.	अपाक्षम्	अपाक्ष्व	अपाक्ष्म

पच् आत्मनेपदे

प्र.	अपक्त	अपक्षाताम्	अपक्षत
म.	अपक्थाः	अपक्षाथाम्	अपग्ध्वम्
उ	अपक्षि	अपक्ष्वहि	अपक्ष्महि

एवं भञ्ज् (पर) अभाङ्क्षीत, अभाङ्क्ताम्, अभाङ्क्षुः इत्यादि। भज् (उभय) अभाक्षीत, अभक्त। भुज् (उभय) अभौक्षीत, अभुक्त।

6. वस् (अनिट्) 1st Conjugation—परस्मैपदी

प्र.	अवात्सीत्	अवात्ताम्	अवात्सुः
म.	अवात्सीः	अवात्तम्	अवात्त
उ.	अवात्सम्	अवात्स्व	अवात्स्म

एवं भिद्—अभैत्सीत्
छिद्—अच्छैत्सीत्
स्वप्—अस्वाप्सीत्
क्षिप् —अक्षैप्सीत्
रुध् (परस्मैपदे) — अरौत्सीत्
वप् (परस्मैपदे) —अवाप्सीत्

7. रुध् (अनिट्) 7th Conjugation—आत्मनेपदे

प्र.	अरुद्ध	अरुत्साताम्	अरुत्सत
म.	अरुद्धाः	अरुत्साथाम्	अरुध्द्वम्
उ.	अरुत्सि	अरुत्स्वहि	अरुत्स्महि

एवं खिद्—अखित्त, वप् (आत्मनेपदे) अवप्त।

8. बन्ध् (अनिट्) 9th Conjugation—परस्मैपदी

प्र.	अभान्त्सीत्	अबान्धाम्	अभान्त्सुः
म.	अभान्त्सीः	अबान्धम्	अबान्ध
उ.	अभान्त्सम्	अभान्त्स्व	अभान्त्स्म

6. वह् (अनिट्) 1st Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदी

प्र.	अवाक्षीत्	अवोढाम्	अवाक्षुः
म.	अवाक्षीः	अवोढम्	अवोढ
उ.	अवाक्षम्	अवाक्ष्व	अवाक्ष्म

वह् आत्मनेपदे

प्र.	अवोढ	अवक्षाताम्	अवक्षत
म.	अवोढाः	अवक्षाथाम्	अवोढ्वम्
उ.	अवक्षि	अवक्ष्वहि	अवक्ष्महि

10. दह् (अनिट्) 1st Conjugation—परस्मैपदी

प्र.	अधाक्षीत्	अदाग्धाम्	अधाक्षुः
म.	अधाक्षीः	अदाग्धम्	अदाग्ध
उ.	अधाक्षम्	अधाक्ष्व	अधाक्ष्म

11. दृश् (अनिट्) 1st Conjugation—परस्मैपदी

प्र.	अद्राक्षीत्	अद्राष्टाम्	अद्राक्षुः
म.	अद्राक्षीः	अद्राष्टम्	अद्राष्ट
उ.	अद्राक्षम्	अद्राक्ष्व	अद्राक्ष्म

12. स्तु* उभयपदी

आत्मनेपदे अस्तोष्ट. अचेष्ट इतिवत् रूपम् (Page 149)

13. सु* 5th Conjugation—उभयपदी

आत्मनेपदे असोष्ट, अचेष्ट, इतिवत् रूपम् (Page 149)

14. स्पृश मृश् and कृष् belong to this and the Fifth Varieties

6th Variety—i. अस्पार्क्षीत्, अमार्क्षीत्, अकार्क्षीत् इति।

6th Variety—ii. अस्प्राक्षीत्, अम्राक्षीत्, अक्राक्षीत् इति।

अयाक्षीत् इतिवत् रूपम् (Page 150)

5th Variety—अस्पृक्षत्, अमृक्षत् अकृक्षत् इति।

अदिक्षत् इतिवत् रूपम् (Page 147)

15. तृप्, दृप् एतयोः द्विविधं रूपम्।

	प्रथमं रूपम्	द्वितीयं रूपम्
तृप्	अतार्प्सीत्	अत्राप्सीत्
दृप्	अदार्प्सीत्	अद्राप्सीत्

अवात्सीत् इतिवत् रूपम् (Page 151)

---

*स्तु and सु when Parasmaipadi belong to the 7th Variety (अस्तावीत्; असावीत्) Page 155.

तृप् and दृप् take the 2nd and 7th Varieties also. (See Page, 143, 144.)

16. दा (अनिट्) 3rd Conjugation—आत्मनेपदे

अदित, अकृत इतिवत् रूपम्। (Page 150)

एवं धा (अधित), स्था (अस्थित)

17. पद् (अनिट्) 4th Conjugation—आत्मनेपदे

प्र.	अपादि	अपत्साताम्	अपत्सत
म.	अपत्थाः	अपत्साथाम्	अपद्ध्वम्
उ.	अपत्सि	अपत्स्वहि	अपत्स्महि

18. बुध् (अनिट्) 4th Conjugation—आत्मनेपदी

प्र.	अबोधि, अबुद्ध,	अभुत्साताम्	अभुत्सत
म.	अबुद्धाः	अभुत्साथाम्	अभुद्ध्वम्
उ.	अभुत्सि	अभुत्स्वहि	अभुत्स्महि

19. क्रम् (अनिट्) आत्मनेपदे

प्र.	अक्रंस्त	अक्रंसाताम्	अक्रंसत
म.	अक्रंस्थाः	अक्रंसाथाम्	अक्रंध्वम्
उ.	अक्रंसि	अक्रंस्वहि	अक्रंस्महि

एवं क्षम्* अक्षंस्त

---

*दा, धा and स्था when परस्मैपदी belong to the 1st Variety (See Page 141.)

*क्षम् belongs to the 7th Variety also अक्षमिष्ट।

VII. सप्तमं प्रकरणम्—Seventh Variety

प्रत्ययाः

	परस्मैपदे			आत्मनेपदे		
प्र.	ईत्	इष्टाम्	इषुः	इष्ट	इषाताम्	इषत
म.	ईः	इष्टम्	इष्ट	इष्ठाः	इषाथाम्	इड्ढ्वम्
उ.	इषम्	इष्व	इष्म	इषि	इष्वहि	इष्महि

वद् (सेट्) परस्मैपदी—1st Conjugation.

प्र.	अवादीत्	अवादिष्टाम्	अवादिषुः
म.	अवादीः	अवादिष्टम्	अवादिष्ट
उ.	अवादिषम्	अवादिष्व	अवादिष्म

भाष् (सेट्) आत्मनेपदी—1st Conjugation

प्र.	अभाषिष्ट	अभाषिषाताम्	अभाषिषत
म.	अभाषिष्ठाः	अभाषिषाथाम्	अभाषिढ्वम्
उ.	अभाषिषि	अभाषिष्वहि	अभाषिष्महि

The 3rd Person Singular of some important roots of this variety are given hereunder:—

॥ परस्मैपदिनः ॥

1. वृद्धि is necessarily substituted in the following roots:—

१. स्तु (परस्मैपदे) अस्तावीत्	३. नु अनावीत्
२. सु (परस्मैपदे) असावीत्	४. रु अरावीत्

५. कॄ	अकारीत्	९. ज्वल्	अज्वालीत्
६. पॄ	अपारीत्	१०. चल्	अचालीत्
७. तॄ	अतारीत्	११. व्रज्	अव्राजीत्
८. फल्	अफालीत्		

II. वृद्धि is optionally substituted in the following roots:—

	प्रथमं रूपम्	द्वितीयं रूपम्
१. गद्	अगादीत्	अगदीत्
२. पठ्	अपाठीत्	अपठीत्
३. भण्	अभाणीत्	अभणीत्
४. त्रस्	अत्रासीत्	अत्रसीत्
५. नट्	अनाटीत्	अनटीत्
६. नद्	अनादीत्	अनदीत्
७. ध्वन्	अध्वानीत्	अध्वनीत्
८ मद्	अमादीत्	अमदीत्
९. लप्	अलापीत्	अलपीत्
१०. लस्	अलासीत्	अलसीत्

III The following roots do not take the वृद्धि substitute

१.	क्रम्	अक्रमीत्	७.	जागृ	अजागरीत्
२.	चम्	अचमीत्	८.	मथ्	अमथीत्
३.	वम्	अवमीत्	९.	लग्	अलगीत्
४.	व्यय्	अव्ययीत्	१०.	हस्	अहसीत्
५.	ग्रह्	अग्रहीत्	११.	हन्	अवधीत्
६.	श्वस्	अश्वसीत्			

IV. गुण is substituted in the following roots.

१.	बुध्	अबोधीत्	५.	दिव्	अदेवीत्
२.	गुप्	अगोपीत्	६.	नृत्	अनर्तीत्
३.	क्लिश्	अक्लेशीत्	७.	मिल्	अमेलीत्
४.	क्षुभ्	अक्षोभीत्	८.	मृष्	अमर्षीत्

V The following roots do not take गुण substitute.

१.	क्रीड्	अक्रीडीत्
२.	मूर्च्छ्	अमूर्च्छीत्

VI. The root दरिद्रा takes this and the Sixth Varieties.

7th Variety अदरिद्रीत्, 'अवादीत्' इतिवत् रूपम् (P 155)

6th Variety अदरिद्रासीत्, 'अवात्सीत्' इतिवत् रूपम् (P. 151)

॥ आत्मनेपदिनः ॥

VII. गुण is substituted in the following roots.

१.	शी	अशयिष्ट
२.	मुद्	अमोदिष्ट

VIII. क्षुभ् and other roots take this Variety in आत्मनेपद। In परस्मैपद they belong to the 2nd Variety.

१. क्षुभ् अक्षोभिष्ट
२. द्युत् अद्योतिष्ट

IX The following roots have got two forms in the 3rd Person Singular.

१. दीप् अदीपि, अदीपिष्ट
२. जन् अजनि, अजनिष्ट
३. पूरि अपूरि, अपूरिष्ट

॥ उभयपदिनः ॥

X. ऊर्णु (सेट्) 2nd Conjugation—उभयपदी

॥ परस्मैपदे रूपत्रयम् ॥

प्रथमं रूपम् — और्णावीत्
द्वितीयं रूपम् — और्णवीत्
तृतीयं रूपम् — और्णुवीत्

इत्यादि अवादीत् इतिवत् रूपम्। (Page 155)

॥ आत्मनेपदे रूपद्वयम् ॥

प्रथमं रूपम् — और्णविष्ट
द्वितीयं रूपम् — और्णुविष्ट

इत्यादि अभाषिष्ट इतिवत् रूपम्। (Page 155)

XI. तन् (सेट्) 8th Conjugation—उभयपदी

परस्मैपदे रूपद्वयम्

प्रथमं रूपम्—अतानीत्

द्वितीयं रूपम्—अतनीत्

इत्यादि अवादीत् इतिवत् रूपम् ।

आत्मनेपदे

प्र.	अतनिष्ट-अतत,	अतनिषाताम्	अतनिषत
म.	अतिनिष्ठाः-अतथाः,	अतनिषाथाम्	अतनिध्वम्
उ.	अतनिषि	अतनिष्वहि	अतनिष्महि

एवं मन्, वन् प्रभृतीनां तनादीनां धातूनां रूपाणि

॥ इति लुङ् प्रकरणम् ॥

॥ धातुरूपमञ्जरी संपूर्णा ॥

॥ शुभं भूयात् ॥

॥ समस्त सन्मंगलानि सन्तु ॥

Total Number of Roots in each Conjugation and those dealt with in this Book

	Conjugation	Number of roots in each conju-gation	Number of roots dealt in this book	Pages
1. भ्वादिः	1st Conjugation	1079	173	11—19
2. अदादिः	2nd Conj.	72	50	33—35
3. जुहोत्यादिः	3rd Conj	24	11	75
4. दिवादिः	4th Conj.	140	54	23—25
5. स्वादिः	5th Conj.	34	15	93
6. तुदादिः	6th Conj	157	35	21—22
7. रुधादिः	7th Conj.	25	14	103
8. तनादिः	8th Conj.	10	10	98
9. क्र्यादिः	9th Conj.	61	23	101–102
10. चुरादिः	10th Conj.	440	110	27—32
सौत्र and other roots which are not seen in धातुपाठ		188	—	—
	Total	2200	495	